

SİYASET SOSYOLOJİSİ

Editör

Ahmet TALİMCİLER

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-206-4	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Siyaset Sosyolojisi	47518
Editörler	Baskı ve Cilt
Ahmet TALİMCİLER ORCID iD: 0000-0002-7193-9475	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	SOC039000
	DOI
	10.37609/akya.3413

Kütüphane Kimlik Kartı
Siyaset Sosyolojisi / ed. Ahmet Talimciler.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
260 s. : tablo. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253752064

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Siyaset Sosyolojisi: siyaset kurumuna sosyolojinin penceresinden bakmak

'İnsanın, ihtiyaçlarını karşılamak ve arzularını tatmin etmek için başvurmak zorunda olduğu temelde zıt iki araç vardır. Ya çalışacak-üretecek ya da çalacak; yani kişi ya kendi emeği ile kazanacak ya da başkalarının emeğine zorla el koyacak, onlara çökecek. İlkine ekonomi, ikincisine ise siyaset diyoruz' Franz Oppenheimer

Bir kurum olarak siyasetin, insanlık tarihi içerisindeki yeri ve önemi yadsınamaz bir gerçeklik olarak her dönem fazlasıyla hissedilmektedir. Söz konusu siyaset sosyolojisi olduğunda ise bir tarafta siyaset biliminin ilgilendiği bir alan yer alırken diğer tarafta başta ekonomi olmak üzere diğer pek çok kurumun da yakından ilgilendiği son derece geniş ve bir o kadar da karmaşık ağlarla dolu ilişkiler bütünü yer almaktadır. Sosyolojinin hangi alanı ile ilgilenirseniz ilgilenin bir şekilde siyaset kurumunun da ilişkilendirildiği bir yapı ile karşı karşıya kalırsınız. Çünkü toplumsal yaşamdaki bireysel olarak nitelendirilen tutumlar da dahil olmak üzere her şey siyasetin içinde gerçekleşmektedir yani politik bir nitelik arz etmektedir. Siyasetin amacı iktidara gelmek ve iktidara geldikten sonra da elindeki gücü korumak için çeşitli mekanizmaları devreye sokmaktır. Bu ise beraberinde hem ülke içindeki bağlantıları hem de dünyadaki farklı temellerdeki ilişki kalıpları için gerçekleştirilen diplomatik bağlantılara odaklanmayı getirir. Kültürün insan profilini şekillendirmedeki etkisini, siyasetçiler ile devlet adamları arasındaki farklılık temelinde yakalayabilme olanağına kavuşuruz. İçinden geçilen dönemlerin ve söz konusu değişimlerin yarattığı etkilerin toplumsal hayata olduğu gibi siyaset kurumuna ve oradaki siyaset yapma biçimine de etkisi olduğu gerçeğini daima akılda tutmak durumundayız.

Dünya tarihi içindeki büyük kırılma anları ile uzun tarihsel döneme damgasını vuracak olan hem yönetsel sistemler hem de bu dönemlere ilişkin yol gösterici olan kavram setleri ortaya çıkmıştır. Batı dünyasının başta demokrasi olmak üzere, insan hakları, öteki ile kurduğu ilişki temelinde yeniden şekillendirilen dünyanın ve bu yapıya eşlik eden kapitalist üretim biçiminin yirminci yüzyıldaki büyük krizleri beraberinde nur topu gibi sorunları ortaya çıkarmıştır. Derin eşitsizliklerle dolu bir dünya ve bu dünyaya eşlik eden yeni kriz halleri ile karşı karşıyayız. Geçtiğimiz

yüzyılın kavramları kadar söz konusu döneme ait değer yargıları ve uygulamalar da giderek anlamını kaybediyor. Kavramlar değerini yitirirken insanlık daha fazla etnik, dinsel, dilsel vb. şekillerde ayrımlarla sarsılmaya başladı. Yeniden bir kırılma noktasındayız ve burada artık batının ortaya koyduğu değer yargıları ve kavramlar da inandırıcılığını yitirmeye başladı ve belirsizlik giderek daha hızla tüm dünyayı etkisi altına almakta. Geçmişte yüzyıllar içerisinde onlarca düşünürün üzerine kafa yordduğu, kavramlar ürettiği düşünceler birer birer insanlık ile vedalaşmaya başladılar. Post-truth denilen dönem ile haberlerin kendisi kadar yaşantılarımız da sahiciliğini yitirdi. Batının son yüzyıl içerisinde ekonomik, siyasal ve kültürel açılardan geçirmiş olduğu aşamalar sonrasında dünyanın dengesi ve geleceği de artık çok daha belirsiz bir pozisyona indirgenmiştir. Uzun bir zaman sonra artık batının dünyanın kaderini elinde bulundurma tekeli sorgulanmaya başlanmıştır. Modernleşme teorileri ile uyutulan milyonlar hatta milyarlar açısından durum artık çok daha net bir hal almaya başlamıştır. Fakat bu noktada asıl sıkıntı söz konusu yıkılan değerlerin ve içi boşaltılan kavramların yerine nelerin konulacağı ve bunun nasıl gerçekleştirilebileceği meselesidir. Çünkü yüzyıllar içerisinde ne yazık ki sadece değerler ve kavram setleri değil zihniyet kalıpları da adım adım şekillenmişti.

1990'lı yılların başında Türkiye'de özel televizyonların yayın hayatına başlamasıyla beraber ekranlarda o zamana kadar alışkın olmadığımız biçimde ve çeşitlilikte program türleri ile karşı karşıya kaldık. Devletin televizyonu ve radyosu olarak bildiğimiz TRT'nin yanına çok sayıda özel radyo ve televizyon eklendi. İşte tam bu sırada Kırmızı Koltuk, Siyaset Meydanı, İskele Sancak vb. çok sayıda haber programı ile ekranlarda siyasetin ve gündelik hayatın çok daha farklı şekillerde tartışılabildiği bir dönemin içerisine girmiş olduk. Siyasetin Sosyolojisi (Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar) isimli çalışmasıyla (2008) alana öncülük eden rahmetli Nur Vergin hocamızı bu vesile ile anmak istiyorum. Kendisi yukarıda sözünü ettiğim programlarda zaman zaman yer almak suretiyle, söyledikleriyle ses getirmeyi başaran bir isim olarak belleklerde yer etmişti. Rahmetli hocamız kitabının önsözünde şu dikkat çekici ifadeleri kullanmaktaydı: 'Siyaset, farkında olsak da olmasak da sevsek de sevmesek de hepimizin hayatını etkileyen bir olgu. Başımıza gelenlere anlam verebilmenin tek yolu siyaseti anlamaktan geçiyor. Siyaset sosyolojisi işte, bu anlama sürecinde bize ışık tutan bilim dalı. Bizim neyi niçin yaptığımızı ya da yapamadığımızı anlatan, olanaklarımızın ve sınırlarımızın nedenlerini açıklayan, maruz kaldığımız olayları aydınlatan, arzularımızın ve beklentilerimizin önüne dikilen engelleyici mekanizmaları açığa çıkaran, başarılarımız

önünü açan yolları gösteren bilim dalı. Tıpkı toplum ve siyasete karşı olduğu gibi siyaset sosyolojisine karşı da kayıtsız kalmayı tasavvur edemiyorum' (2008,13).¹

Siyasetin, gündelik hayatlarımız içerisindeki yeri ve ağırlığı her geçen gün biraz daha azalıyor gibi gözükmeyle birlikte siyaset üzerinden biçimlendirilen gelişmeler yüzünden olup bitenlerden çok daha fazla etkileniyoruz. Bireyselliğin ön plana geçtiği veyahut çıkarıldığı bir süreç içerisinde siyasetin çepeçevre tüm dünyayı sarstığı bir dönemin içerisinde gerçekle yalanın olduğu kadar iyilik ve kötülüğün karşıtlığı içerisinde yolumuzu bulmaya çalışıyoruz. Burada son derece belirleyici olan iki husus toplumsal hayatı olduğu kadar siyaset denilen mekanizmayı da kökünden değiştirmeye başladı bile. İlk olarak teknoloji alanında yaşanan büyük dönüşüm sonrasında dijitalleşen dünya ve hayatlar ile siyaset denilen kurumda da büyük dönüşümler yaşanmaya başladı-her ne kadar bu sürecin etkileri Türkiye'de henüz karşılığını bulmamış olsa bile-dijital demokrasi bu noktada yeni bir soluk alma şekli olarak hayatlarımıza dahil oldu. İkinci olarak nüfus artışı ve ona eşlik eden göç hareketleri sonrasında dünya üzerinde milyonlarca insanın yerinden, yurdundan olduğu bir hareketlilik baş gösterdi ki bu durum gelişmiş batı demokrasilerinin son iki yüz yıl içerisinde dünyaya hâkim kavram ve değerlerinin de sorgulanmaya başladığı bir dönemin kapılarının açılmasına yol açtı. Siyaset adı verilen kurumun gerek dünyada gerekse de Türkiye'deki örneklerinin daha otoriter bir yaklaşıma benimsediği bir dönemin içerisinde ilerlerken tüm dünyada ekonomik eşitsizliklerin ve gelir dağılımı çarpıklıklarının artışına tanıklık ediyoruz. İşte bu noktada siyaset sosyolojisi denilen alanın, içinden geçilen dönem ve yaşananlar kadar söz konusu gelişmelerle bağlantılı tespitlerine ve önerilerine de ihtiyacımız her geçen gün biraz daha fazla büyümektedir. Siyaset Sosyolojisi kitabımızın bu açıdan sevgili öğrencilerimiz ve okuyucularımız için ufuk açıcı bir şekilde hazırlandığını ayrıca içinden geçmekte olduğumuz söz konusu tartışmalara da yer veren bir plana haiz olduğunu belirtmeliyim.

Sevgili öğrenciler, kıymetli okuyucular elinizdeki çalışma içinden geçmekte olduğumuz zaman dilimi göz önünde bulundurularak hazırlanmış olan ve bu açıdan gerek ülkemizde gerekse de dünyada siyaset alanında yaşanan değişimlere dair ipuçlarını bünyesinde barındıran bir görünüm arz etmektedir. Çalışmamız on bir bölümden oluşmakta olup kitabımızın ilk bölümünde Dr. İbrahim Mavi ve Dr. Öğretim Üyesi Murat Toprak tarafından hazırlanan 'Siyaset Sosyolojisinin Fikri Temelleri, Kapsamı ve Siyaset Biliminden Farkı' başlığını taşıyan çalışma yer almaktadır. Siyaset sosyolojisinin,

¹ Nur Vergin, *Siyasetin Sosyolojisi*, Doğan Kitap, 6. Baskı, Eylül 2008, İstanbul

siyaset bilimi ile olan farkının yanı sıra çeşitli kavramlar üzerinden-ki bu kavramların aynı zamanda siyaset bilimi tarafından da kullanıldığını ve aradaki farkın toplumu etkileyen ilişkiler süreci olduğuna vurguda bulunmak suretiyle-açıklama yoluna gitmektedirler. Başta iktidar kavramı olmak üzere, otorite ve meşruiyet, devlet, demokrasi, siyasal partiler, parlamento, anayasa, toplumsal hareketler, baskı grupları/sivil toplum kuruluşları olmak üzere dokuz alt başlıkta siyaset sosyolojisine dair bir arka planın oluşturulması suretiyle siyaset sosyolojisinin kuramlarına geçiş yapılmaktadır. Yazarların ifadesiyle sosyolojinin siyaset alanı içerisinde sorunsallaştırdığı siyaset toplum ilişkisi, toplumsal grupların siyasal davranışları ve siyaset kurumunun konuları da yeni teorilerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bu sayede işlevselci, çoğulcu, seçkinci (elit teori) ve Marksist çatışmacı gibi sosyolojik yaklaşımlar ön plana çıkmıştır. Dört farklı kuramsal yaklaşıma dair açıklamaların ardından siyaset sosyolojisinin kapsamı üzerinde durulmakta ve ardından gelen alt başlıkta ise siyaset sosyolojisi ile siyaset bilimi arasındaki farklara odaklanılmaktadır. Siyaset sosyolojisi genel olarak bireyler ya da toplum ile siyasal kurumlar arasındaki karşılıklı etkileşim ile ilgilenmektedir. Siyasetin toplumsal koşulları, siyasetin toplumda meydana gelen diğer olaylar tarafından nasıl etkilendiği, siyasetin toplumsal olayları nasıl etkilediği, siyasetin diğer toplumsal olgularla ve kurumlarla ilişkisi açısından ele alınmaktadır. Çalışmanın son alt başlığı ise siyaset sosyolojisindeki güncel tartışmaları okuyucularla buluşturmaktadır.

Dr. Öğretim Üyesi Murat Toprak tarafından hazırlanan 'Siyaset, İktidar ve Devlet' başlıklı çalışma, kitabımızın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmada ilk olarak iki yönlü bir kavram olarak siyasetin, farklı bakış açılarından hareketle nasıl tanımlandığı üzerinde durulmakta olup Machiavelli'den Habermas'a kadar farklı düşünürler ve kuramsal perspektiflerin söz konusu olguya olan yaklaşımları irdelenmektedir. İkinci olarak uyumun ve şiddetin yürütücüsü olarak nitelendirilen devlet kavramına odaklanılmakta olup farklı düşünürlerin yaklaşımlarından örnekler verilmektedir. Yazara göre; sosyolojik açıdan devlet analizi daha farklı örneklerle ele alınabilir. Ancak sosyolojinin yaşadığı tarihsel değişim devlete olan yaklaşımına da etki etmiştir. Ana akım sosyolojinin toplumcu bakış açısına karşın çağdaş sosyolojide mikro bir sosyolojik yaklaşımla devlet anlayışına doğru bir gelişim görülmektedir. Geline nokta, devletin bireylerin yaşam biçimlerine müdahalesi, özel ile kamusal alan arasındaki ayrımın belirsizleştiği ve özellikle kimlik tartışmaları ekseninde bir çatışmanın olduğu söylenebilir. Yapısal unsurların yanı sıra bireysel etkiler devletin sosyolojik açıdan incelenmesini daha da karmaşık hale getirmiştir. Bir mücadele alanı olarak iktidar başlıklı

üçüncü alt bölümde ise klasik sosyoloji geleneğinin önde gelen iki isim olan Marx ve Weber'in görüşlerinin yanı sıra siyaset sosyolojisinde iktidar kavramına getirdiği yeni boyut ile büyük etki uyandıran Foucault ve iktidar çözümlerinde yapılaşma teorisine yer veren Giddens'in görüşlerinden örnekler sunulmaktadır. Bu alt bölümün son kısmında ise küreselleşme sonrası iktidar kavramına odaklanılmaktadır. Siyaset-Devlet-İktidar ilişkisinin toplumsal yansıması başlıklı dördüncü alt bölümde ise bu üç kavramın birbirleriyle olan bağlantısı başta Marksizm olmak üzere Gramsci, Althusser, Machiavelli ve Foucault'nun görüşleri üzerinden tartışılmaktadır. Çalışmanın son bölümü ise Devlet parti bütünleşme siyaseti olarak Türkiye başlığını taşımaktadır. Yazar bu noktada şu önemli ifadeleri kullanmaktadır; Türkiye'de iktidar anlayışı devletin gözetiminde devam etmektedir. Temel politik alan devlet parti bütünleşmesini referans olarak oluşmaktadır. Bu durumu sadece makro alanda ele almak iktidar anlayışının bu şekilde vuku bulduğu algısı doğuracaktır. Dolayısıyla Türkiye'de Foucault'cu anlamda mikro iktidar uygulamaları yoğun şekilde görülmektedir.

Üçüncü bölüm Doç.Dr. Selçuk Aydın tarafından hazırlanan 'Otorite-Meşruluk ve Meşruluk Tipleri 'başlığını taşıyor. Bütün yönetimlerin iktidarlarını yönettikleri kitleler nezdinde meşrulaştırmaya ihtiyaçları bulunmaktadır ki bunu sağlama şekilleri söz konusu durumu nasıl bir biçimde gerçekleştirmekte olduklarını ortaya koymaktadır. Yazar bu noktada şu ifadeler ile meşruluk tiplerine olan geçişi ortaya koymaktadır: İster, manen ya da menfaate dayalı olsun isterse geleneksel ya da rasyonel esaslara uygun olarak inşa edilmiş olsun düzeni var edebilmek ya da kurallı bir toplumsal yaşamı hayata aksettirebilmek için güce ihtiyaç vardır. Toplumun bir arada tutmak, kurallı yaşamın gerektirdiklerini yapabilmek, düzeni tesis edebilmek ve bunun sürekliliğini sağlamak için güç temel unsurdur. Güç ise bazen iktidar bazen de otorite kavramlarıyla ifade edilmektedir. Şüphesiz iki kavram çiftinin ihtiva ettiği anlam, düzenin inşasında ve sürdürülebilirliği hususunda güç olgusuna karşılık gelse de esasında ayrıldıkları temel noktalar söz konusudur. Öte yandan düzenin var olabilmesi ve işleyebilmesi aynı zamanda itaat olgusuyla da yakından ilintilidir. Düzene tabi olanların sergileyecekleri uyma davranışı/itaat düzenin sürekliliği için elzem unsurlardan biridir. İtaatin nasıl sağlandığı ise yine otorite ve iktidar olgularıyla yakından ilişkilidir. Hem düzenin kurgusundaki yapısal formasyon hem de düzenin insanla olan ilişkisi bu iki kavram çiftinin analiziyle anlaşılabilir. Fakat unutulmaması gereken bir husus ise bu iki kavram çiftinin sadece siyasal alanla sınırlı olmadığıdır. Bütün insani ilişkilerde bu iki kavram çiftinin etkisini görebilirsiniz. Çalışmada önce

otorite ve meşruluk kavramlarına yer verilmekte olup ardından Max Weber'in görüşleri üzerinde durulmaktadır. Devletin egemenliğini kalıcı hale dönüştürmesi için gücünün, yönetilenler nezdinde meşrulaştırılması gerekmektedir ki bu noktada yine Weber'in kavramsallaştırmaları yol göstericidir. Weber'e göre değişik toplumlarda farklı değer ve inançlar söz konusudur ve bu değerler ile inançlara göre değişik yönetim biçimleri oluşmaktadır. Weber iktidarı, başkalarını yönetme gücü olarak tanımlamakta ve bu noktada üç farklı otorite ve yönetim tipinden söz etmektedir. Geleneksel Otorite, Karizmatik Otorite ve Rasyonel (Yasal-Ussal) Otorite.

Doç.Dr. Sema Akboğa tarafından hazırlanan 'Vatandaşlık ve Katılımcı Demokrasi' başlıklı dördüncü bölümde vatandaşlık ve katılımcı demokrasi kavramlarının dünyadaki örneklerinin yanı sıra Türkiye'de nasıl bir görünüm arz ettiği üzerinde durulmaktadır. Okuyucular açısından önce dünyadaki gidişatın ve bu gidişatın düşünsel temellerini oluşturanların görüşlerine yer verilmekte olup ardından kavramların Türkiye'deki serüveni ile bu serüvende öne çıkan hususlara odaklanılmaktadır. Son derece zengin araştırma bulguları ile desteklenen çalışma boyunca okuyucular, farklı ülkelerde gerçekleştirilen araştırmalara ilişkin verilerle karşı karşıya gelmektedirler. Yazar bu noktada dünyada yapılan çalışmalar ile Türkiye'de yapılan çalışmalar arasındaki benzerlik ve farklılıkları da yorumlama yoluna gitmektedir: Temel bileşenleri arasında katılım, özerklik ve dayanışma olan aktif vatandaşlık normlarına sahip olan kişilerin kurumsallaşmamış geleneksel olmayan siyasal katılım biçimlerini gerçekleştirme ihtimali, ödev ve sorumlulukları vurgulayan görev temelli vatandaşlık normlarına sahip kişilere göre daha yüksektir. Türkiye ile ilgili bu konuda yapılan araştırma sayısı sınırlı da olsa var olan araştırmalar vatandaşlık ile sivil ve siyasal katılım arasında benzer bir ilişki olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan Türkiye'de her ne kadar görev temelli vatandaşlık anlayışı Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri hâkim olsa ve eğitim müfredatlarıyla yaygınlaştırılsa da, kişiler liberal ve hak temelli vatandaşlık anlayışlarını da benimsemeye başlamıştır. Kişilerin demokrasi anlayışları ile sivil ve siyasal katılımları arasındaki ilişki her zaman bu kadar net olmasa da genel olarak temel bileşenleri arasında seçimler, bireysel hak ve özgürlükler ve vatandaşın karar verme süreçlerine katılımı olan demokrasi anlayışına sahip olan kişilerin geleneksel olmayan siyasal katılım biçimlerini gerçekleştirme ihtimali, demokrasiyi oy verme açısından tanımlayanlara göre daha yüksektir. Türkiye'de kişilerin demokrasi kavramsallaştırmaları ile sivil ve siyasal katılımları arasındaki ilişkiyi gösteren bir araştırma tespit edilemese de kişilerin demokrasiyi tanımlarken hem prosedürel öğelere hem de toplumsal faydaya vurgu

yaptığı görülmüştür. Sonuç bölümünde otoriterleşme kavramının tüm dünyada yaygınlaşırken, demokrasiden ve vatandaşlıktan ne anlaşıldığına ilişkin çalışmaların sayısının arttırılmasının önemi üzerinde durulmaktadır.

Beşinci bölüm Dr. Öğretim Üyesi Özgür Olgun Erden tarafından hazırlanan 'Türk Siyasetini Çerçeveleme Denemesi: Siyasal Kültür, Siyasal İletişim ve Kamuoyu' başlığını taşımaktadır. Çalışmada siyasal kültür, siyasal iletişim ve kamuoyu kavramlarının farklı düşünürler ve görüşler çerçevesinde ele alınmasının ardından Türkiye'de siyasetin bu üç kavram çerçevesinde nasıl ele alınabileceğine ilişkin bir çerçeveleme denemesi okuyucularla buluşturulmaktadır. Yazar şu ifadelerle kavramlar arasındaki bağlantıya vurguda bulunmaktadır: Siyaset-medya arasındaki ilişkilerin bu karşılıklı etkileme ve etkileşimlerine dayalı ilişkisel durum siyasal kültür, siyasal iletişim biçim(ler)i ve kamuoyu oluşturma süreçlerinde çok açık bir şekilde ortaya çıkar. Nasıl ki, siyasal kültür siyasal iletişime ve belli bir kamuoyunun oluşumuna etki yapar ve onu belirlerken siyasal iletişim biçimleri ve yaratılan kamuoyu da aynı şekilde siyasal kültürü etkiler ve değiştirir. Dolayısıyla tek-yönlü, determinist bir ilişkinin aksine siyasal kültür, siyasal iletişim ve kamuoyu arasında karşılıklı olarak birbirlerini belirleyen, birbirlerine etkide bulunan ve olası sonuçlar yaratan ilişkisel bir durum söz konusudur. Türkiye siyasetini bir anlama ve açıklama girişimi olan bu çerçeveleme denemesi, tam da siyasal kültür, siyasal iletişim ve kamuoyu arasındaki bu ilişkisel durumdan yola çıkarak Türkiye'de mevcut siyasal kültürü, siyasal iletişim biçimlerini ve oluşturulan kamuoyunu ele alır ve tartışır, bunun Türkiye siyasetine olan olası etkilerini ve sonuçlarını değerlendirir. Bunu yaparken de Türkiye siyasetine bir çerçeve çizmeye çalışır. Temelde sınıfsal bir yapı üzerinde yükselen siyaset mekanizmasının Türkiye'deki görünümü, dünyadaki uygulamaların ve örneklerin aksine bambaşka bir gelişim seyri içerisinde kendisini göstermektedir ki bu noktada kültürel pratiklerle tarihsel arka plan da göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle özel televizyonların yayın hayatına başlamasının ardından medyanın bu noktadaki etkisi son derece önem arz etmekte olup medya son dönemde kamuoyu oluşturma yönünde çok ilginç bir görünüme bürünmüştür. Ülkedeki toplumsal kutuplaşmanın medya üzerinden de okunabildiği buna karşın haber alma noktasında farklı Türkiyelerin söz konusu olduğu bir dönemden geçmekteyiz. Bu noktada çalışmasında yazar son derece önemli bir vurguyu sonuç bölümünde okuyucularla paylaşmaktadır: Siyaset denilen şey de aslında bu oluş(turul) an pratik ve aktivitelerin siyasal alanda yapısal-kurumsallaşmış bir halidir. Türk siyaseti de belirli bir siyasal kültüre gömülü olarak böylesi bir yapısal-kurumsal bir şeyi ifade

eder. Türkiye'deki siyasal kültür, siyasal iletişim biçimleri ve oluşturulmaya çalışan kamuoyları temel alındığında belirli bir şekilde yapısal-kurumsallaşan görünümüleriyle Türk siyasetinin oldukça otoriter, devletçi, milliyetçi ve militarist özellikler sergilediği, farklı düşünce, ideoloji, kimlik ve aidiyetlere olan tahammülsüz ve hoşgörüsüz yaklaşımı dolayısıyla da fazlasıyla kutuplaştırıcı ve polarizasyona açık bir siyaset olduğu savunulur.

Doç.Dr. Fatih Yıldız tarafından hazırlanan 'Siyasal Partiler' başlıklı yazı çalışmamızın altıncı bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmada ilk olarak siyasal parti kavramının mahiyeti ele alınmak suretiyle söz konusu kavramın farklı düşünürler tarafından nasıl nitelendirilmekte olduğu üzerinde durulmaktadır. Bir sonraki alt bölümde siyasal partilerin tarihsel süreç içerisinde geçirdiği aşamalar hakkında dünyadaki en önemli isim olarak addedilen Maurice Duverger'in çalışmasından örnekler sunulmaktadır. Üçüncü alt bölümde ise siyasal parti tipolojilerine yer verilmekte olup bu bölümde de başta Duverger olmak üzere Neumann ve Kirchheimer'in tasnifleri üzerinde durulmaktadır. Ayrıca Türkiye'de siyasal partilerin cumhuriyet dönemindeki sağ-sol kavramsallaştırmasından günümüze dek nasıl bir şekilde konumlandıklarına ilişkin açıklamalar da yine burada yer almaktadır. Siyasal parti sistemlerinin neler olduğunun irdelendiği dördüncü bölüm, kendi içerisinde söz konusu sistemlerin ayrıntılı şekilde ayrıldığı alt başlıklara ayrılmaktadır ki bu noktada tek partili sistemler, iki partili sistemler, hâkim parti sistemleri, çok partili sistemlere ilişkin olarak çeşitli düşünürlerin görüşlerine ve örneklere yer verilmektedir. Çalışmanın son bölümünde ise siyasal parti sistemleri ve Türkiye örneği üzerinden okuyuculara, tarihsel bir arka planın yanı sıra yaşanan gelişmeler karşısında iktidardaki veyahut iktidara yakın olan siyasal partilerin yaklaşımlarına ilişkin bilgiler aktarılmaktadır. Yazar bu bölümün sonunda şu ifadeler ile son yetmiş beş yıllık siyaset deneyimimize vurguda bulunmaktadır: Türkiye'de 1950'de çok partili siyasal hayata geçilmesiyle birlikte siyasal partiler, başka ülkelerde de olduğu gibi toplumda var olan ayrışma konuları üzerinden birbirlerine karşı konum almışlardır. Bu mücadele konularının başında şüphesiz ki din-toplum-siyaset ilişkileri gelmektedir. Ayrıca toplumda var olan etnik ve mezhebi farklılıklar Türkiye'de siyaset alanının diğer önemli kutuplaşma konularıdır. Türkiye'de çok partili siyasal sistem, bahsi geçen bu ayrışma konuları üzerine inşa edilmiştir. 2002 yılından itibaren, hâkim parti sistemini düşündürecek şekilde sürekli olarak seçimleri kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin seçim başarılarında, 2002 yılından öncesinde -bilhassa din-toplum-siyaset ilişkileri özelinde- yaşanan olayların önemli bir payı vardır. O sebeple 2002 yılından

sonra Türkiye’de parti sistemi de dahil siyasal ilişkileri anlamak, bu dönemin siyasal aktörlerinin yaptıklarını ve söylediklerini de dikkate alarak; fakat öncelikle modernleşme sürecinin en başından bugünlere kadar Türkiye’nin sosyal ve siyasal yapısının nasıl şekillendiğine bakılarak anlaşılabilir.

Yedinci bölüm Dr. Öğretim Üyesi Şerafettin Sevgili tarafından hazırlanan ‘Siyaset, Kent ve Tabakalaşma’ başlığını taşımaktadır. Çalışmada kentsel mekânın zaman içerisinde yaşadığı dönüşümün ve bu dönüşüme eşlik eden toplumsal tabakalaşma süreçlerinin siyaset ile olan bağlantısı üzerinde durulmaktadır. Mekânın dönüşümü toplumsal ilişkilerin ve yaşam biçimlerinin de değişime uğraması ile sonuçlanmaktadır. Yazar bu noktada şu ifadeleri kullanmak suretiyle söz konusu sürecin etkilerini daha geniş bir perspektif üzerinden okumamız gerektiğinin altını çizmektedir; Toplumsal sınıflar, kentsel mekânın hem fiziksel hem de toplumsal inşasında belirleyici bir role sahiptir. Kent, sınıfsal farklılıkların mekânsal olarak yansıdığı bir arena olarak, toplumsal eşitsizliklerin görünür hale geldiği bir bağlam sunar. Özellikle neoliberal kent politikalarının etkisiyle, kentsel mekânın değeri, ekonomik sermaye ve rant ilişkileri üzerinden şekillenmektedir. Bu süreç, sınıfsal ayrışmanın mekânsal bir boyut kazanmasına neden olur. Daha varlıklı sınıflar kentin merkezinde veya yüksek değerli bölgelerinde yer alırken, alt sınıflar genellikle kentin çeperlerine, sosyoekonomik anlamda dışlanmış alanlara itilmekte ya da yerinden edilmektedir. Kentsel dönüşüm projeleri, bu sınıfsal ayrışmayı derinleştiren bir araç olarak karşımıza çıkar. Bu projeler, çoğunlukla kentin ekonomik potansiyelini artırmayı amaçlasa da aynı zamanda mevcut sakinlerin – çoğunlukla alt sınıfların – yerinden edilmesine ve daha yüksek gelir gruplarına mensup yeni sakinlerin bu alanlara yerleşmesine yol açmaktadır. Bu durum, sadece fiziksel mekânın değil, aynı zamanda o mekânı paylaşan toplumsal yapıların da dönüşümünü beraberinde getirir. Alt sınıflar, bu süreçte yalnızca ekonomik değil, kültürel anlamda da dışlanarak, kent yaşamına katılımında sınırlamalarla karşı karşıya kalmaktadır. Çalışmanın birinci alt bölümünde mekân politikalarının neler olduğuna ilişkin kuramsal yaklaşımlara ve bu yaklaşımlarda öne çıkan çeşitli düşünürlere yer verilmektedir ki söz konusu isimler arasında Lefebvre, Castells, Harvey gibi bu konuda derin izler bırakmış olan kişiler yer almaktadır. İkinci alt bölümde kent, siyaset ve sınıf kesişiminde soylulaştırma kavramı üzerinde durulmaktadır. Bir sonraki alt bölümde ise kentsel mekânın gündelik hayat ile olan bağlantısına ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Mekân siyasetine sınıfsal açıdan bakmak başlıklı son bölümde ise söz konusu bağlantının siyaset ile olan bağını niçin önem arz ettiğine ilişkin şu ifadelere

yer verilmektedir: Sonuç olarak, mekân siyaseti, toplumsal eşitsizliklerin ve sınıfsal yapıların analizinde temel bir rol oynamaktadır. Mekân, yalnızca fiziksel bir alan olmaktan öte, toplumsal mücadelelerin, kimlik inşasının ve siyasal iktidarın mekânsal tezahürlerini barındıran bir zemindir. Mekânın bu bağlamda ele alınması, toplumsal yapının nasıl biçimlendiğini ve bu biçimlenmenin hangi dinamiklerle yeniden üretildiğini anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle, mekânı sınıfsal bir perspektifle incelemek, yalnızca mekânın dönüşüm dinamiklerini anlamaya yönelik değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve ayrışmaların nasıl aşılabileceğine dair eleştirel bir bakış açısı geliştirmek için de gereklidir.

Dr. Öğretim Üyesi Betül Tansel tarafından hazırlanan 'Avrupa'da Yükselen Radikal Popülist Sağ Siyasi Akımın AfD Örneği Üzerinden Okunması' başlıklı yazı çalışmamızın sekizinci bölümünü oluşturmaktadır. Son dönemde dünyada yaşanan nüfus hareketliliği ve ekonomik sorunlar sonrasında Avrupa ülkelerinde giderek yükselen radikal sağ siyasi partilerin oy oranlarındaki artış dikkat çekici bir hale bürünmüştür. Çalışma bu noktada hem bu sürecin arka planında yaşanan gelişmeleri öğrenmek isteyenler hem de Almanya'daki AfD (Almanya için Alternatif) örneği üzerinden yaşananlar hakkında derinlemesine bilgi almak isteyenler için ufuk açıcı bir nitelik arz etmektedir. Her şeyden önce çok kapsamlı ve zengin bir literatür taraması içeren çalışmanın örnek olarak aldığı AfD üzerinden yaptığı analizlerin, içinden geçmekte olduğumuz süreçte X platformunun sahibi olan Elon Musk tarafından sıkça Almanya'nın tek kurtuluşu olarak nitelendirilmekte oluşu çerçevesinde daha da anlamlı bir hale büründüğünü söyleyebiliriz. Bu noktada Avrupa'daki radikal sağ hareketlerin nasıl bir politik strateji üzerinden kitleler ile buluştuğu ve burada hangi noktaların ön plana çıkartıldığına ilişkin örnekler çalışmanın giriş bölümünde yer almaktadır. Almanya'daki radikal sağ parti geleneği ve AfD örneği ikinci alt bölüm olarak okuyucular ile buluşturulmakta olup bu bölümde Alman Nazi geleneğinden başlayarak günümüze dek nasıl bir gelişim seyri izlendiğine ilişkin örneklerle yer verilmektedir. Yazara göre; Almanya'da radikal sağ popülizmin yükselişi, Alman toplumunun dokusuna derinlemesine nüfuz eden neoliberal kapitalizme bir tepki olarak da okunabilir. Şirketlerin sürekli olarak piyasa odaklı yeniden yapılandırılması, bireysel çalışanlar üzerinde muazzam baskılara yol açmıştır. Bu gelişmelerin sıradan vatandaşlar üzerindeki etkisi, artan korku, güvensizlik ve kariyerleri üzerindeki kontrollerini kaybetme hissidir. Dünyada artan otoriterleşme söylemleri ve başta Amerika Birleşik Devletleri'nde Donald Trump'ın yeniden iktidara gelmesi sonrasındaki açıklamaları, radikal sağ hareketlerin giderek

daha fazla karşılık bulmasının da önünü açmaktadır. Bu noktada başta nüfus artışı, ailenin korunması, toplumsal cinsiyet tartışmaları olmak üzere pek çok husus da radikal sağ hareketler karşıt bir kutup oluşturmaya başlamışlardır. AfD'nin etkisini sonuç bölümünde yazar şu ifadelerle aktarma yoluna gitmektedir; AfD ve diğer sağ popülist partiler, günümüzde ulus ötesi örgütlenmekte ve sosyal medyada popülist, yerli ve milliyetçi görüşlerin yayılmasında önemli bir rol oynamaktadır. AfD, bakış açısı gereği dünya düzleminde bir enternasyonalizme karşı olsa da uluslararası iş birliği arayışına devam etmektedir. Parti aktif olarak Avrupalı aşırı sağ partiler arasında iş birliği aramakta ve bunu desteklemektedir. AP gibi kurumlar, AfD'nin 2019 seçimlerinden sonra diğer partilerle bir blok oluşturmaya zemin oluşturan iş birlikleri için uygun bir platform haline gelmesiyle önemli hale gelmektedir. Ayrıca, AfD, Almanya'nın ötesine ulaşmayı ve ulus-ötesi düzeyde tarihsel anlatıların ve yorumların yeniden yazımına katılmayı hedefleyen kurumlar inşa etmektedir.

Dokuzuncu bölüm Doç. Dr. Hasan Yeniçirak tarafından hazırlanan 'Toplumsal Hareketler Üzerine Düşünmek' başlığını taşımaktadır. Toplumsal hareket kavramının geçtiğimiz yüzyılda özellikle 68 öğrenci hareketleri ile ön plana çıktığını-farklı ülkelerdeki başta işçi eylemleri olmak üzere gerçekleştirilen çeşitli eylemleri de eklemeliyiz-ve bu hareketler için günümüzde eski toplumsal hareketler ifadesinin kullanıldığını eklemeliyiz. Buna karşın içinden geçmekte olduğumuz süreçte artık bu anlamda söz konusu kavramın kendisinin de yeniden tanımlandığını ve yeni toplumsal hareketler adı altında gerek söz konusu hareketlerin gerekse de bu hareketlere anlamını veren eylemlerin de şekil değiştirdiğini görmekteyiz. İşte bu noktada çalışmada öncelikle toplumsal hareket kavramının ne olduğu üzerinde durulmakta olup 21. Yüzyılın ilk çeyreğinde gerçekleşen toplumsal hareketler üzerinden kavramın analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Öncelikle eski toplumsal hareketlere ilişkin şu ifadelere yer verilmektedir; Eski toplumsal hareketlerdeki örgütlenme, merkezi bir niteliğe sahip olup dikey ve hiyerarşik bir şekilde gerçekleşmiştir. Bir yandan işçiler, diğer yandan işçilere yol gösteren büyük liderler ve büyük liderlerin oluşturduğu partiler bulunmaktadır. Parti merkezleri, herkesin uymakla yükümlü olduğu kararların alındığı yerlerdir. Ayrıca, işçilere kılavuzluk etmek üzere parti liderleri tarafından oluşturulan manifestolar da bu örgütlenmede önemli bir role sahiptir. Özellikle 68 hareketi sonrasında işçi sınıfının önemi ve etkisi sorgulanmaya başlanmış olup buradan sonra gerçekleşen hareketlerde söz konusu etki giderek azalma eğilimi içerisine girmiştir. Amerika ve Fransa kökenli yeni toplumsal hareketler ve bunlara ilişkin kuramsal yaklaşımlarda ise

yazara göre şu noktalar dikkati çekmektedir: Eski toplumsal hareketlerin “sınıf” özelliğine karşı, yeni toplumsal hareketler “kültür ve kimlik” ekseninde şekillenmiştir. Yeni toplumsal hareketlerin gayesi devleti indirmek değildir, devleti indirmek eski toplumsal hareketlerin gayesi olmuştur. Yeni toplumsal hareketlerin gayesi iktidarı ele geçip proletarya diktatörlüğünü kurmak değildir, proletarya diktatörlüğünü kurmak eski toplumsal hareketlerin gayesi olmuştur. Yeni toplumsal hareketlerin gayesi devletin mutlak gücünü sınırlandırmaktır. Devletin mutlak gücünü sınırlayarak farklı kimliklerin, farklı kültürlerin özgürce yaşamasına imkân sağlamak için yeni toplumsal hareketler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, iktisadi çıkarları amacıyla devleti ele geçirmek isteyen eski toplumsal hareketlerden farklı olarak yeni toplumsal hareketler, yaşam biçimi, insan hakları, çevre, barış gibi kimlik ve kültür temalarında doğmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise süreklilik içerisinde değişim başlığıyla son dönemdeki toplumsal hareketler ve bu hareketlere ilişkin açıklamalara yer verilmektedir. Arap Baharı, Black Lives Mater, Sarı Yelekliler vb. toplumsal hareketlerin etkisinin sosyal medya kullanıcı sayısının artışı ile tüm dünyada karşılık bulunduğu bir dönemden geçmekte olduğumuzu da göz ardı etmemeliyiz. Eski toplumsal hareketler daha yerel düzeyde gerçekleşirken içinde bulunduğumuz dönemde söz konusu iletişim olanakları ile yeni toplumsal hareketler çok daha geniş bir alana yayılabilme eğilimi gösterebilmektedirler. Çalışma bu açıdan ufuk açıcı bir kuramsal çerçevenin yanı sıra farklı düşünürler ve örnekler üzerinden zengin bir literatürü okuyuculara sunmaktadır.

Doç.Dr. Füsün Kökalan Çımrın tarafından hazırlanan ‘Bedenin Toplumsallaşması: Foucault ve Biyoiktidar’ başlıklı yazı çalışmamızın onuncu bölümünü oluşturmaktadır. Foucault ortaya koydukları ile siyaset sosyolojisi alanında derin izler bırakmayı başarmış olan bir düşünürdür. Başta iktidar kavramı olmak üzere biyoiktidar, soykütüğü, bilginin arkeolojisi ve büyük kapatılma kavramlarıyla var olan yaklaşımları sarsıntıya uğratmış olup pek çok isme de yol göstericilik yapmıştır. Yazar bu noktada Foucault’nun önemini ve etkisini şu sözlerle anlatmaktadır: Klasik egemenlik ve iktidar kavramsal-laştırmalarına karşılık olarak postmodern bir yanıt vererek Foucault’nun kendi açılımı çağdaşı olan ya da kendisinden sonra gelen pek çok düşünürü büyük ölçüde etkilemiş olup, bir Foucault ve biyopolitika endüstrisini hayata geçirmiştir. Yakın takipçileri olarak öne çıkan Esposito, Agamben, Hardt ve Negri bu isimlerden öne çıkanlardır. Biyopolitikayı postmodern kaleme alış biçimleri olarak okunabilecek tüm bu isimler üzerinde Foucault’nun büyük etkisi vardır. Böylesine etki gücü yüksek ve aynı zamanda da anlaşılması bağlamında da büyük zorluklar taşıyan bu yaklaşımı, tarihsel olarak

kavramak ise bu çalışmanın esas amacıdır. İlk alt başlıkta biyopolitika kavramının tarihçesi sunulmakta olup ardından Foucault'nun iktidar anlayışı ele alınmaktadır. Her iki kısımda da farklı düşünürlerin görüşlerinden hareket etmek suretiyle Foucault'nun düşüncelerine yoğunlaşılmaktadır. Durkheim'in normal ve patoloji ayrımını, Foucault normal ve anormal olmak üzerinden disiplinci toplumun iki uçlu kombinasyonu üzerinden ele alma yoluna gider. Büyük Kapatılma olarak adlandırdığı süreç ve beraberinde yaşanan gelişmeler sonrasında ortaya çıkan panoptikon kavramının yalnızca mimari tarz olmadığını aynı zamanda disiplinci iktidarın zihniyetini de temsil etmekte olduğunu yazar, bu alt başlıkta dile getirmektedir: Yalnızca hapisane ya da akıl hastanesinde değil, tüm toplumsal alan ve mekanlarda insanlar ne zaman gözetlendiklerini bilmedikleri için norm ve kurallar aracılığı ile disiplinci iktidara uygun davranış sergilemiş olurlar. Foucault'nun biyopolitika kavramının ele alındığı son alt başlıkta ise söz konusu kavrama ilişkin başta Foucault'nun eserlerinden olmak üzere farklı çalışmalardan örnekler sunulmaktadır. Bu noktada yazarın söz konusu kavrama ilişkin şu açıklamaları dikkat çekicidir: Geçmiş yüzyıllarda muğlak bir figür olan nüfus, biyopolitik süreçlerle birlikte belirleyici bir aktör haline gelir. Foucault'nun yaklaşımında nüfus ve beden ilişkisinden doğan unsur, hayattır. Foucault'nun biyopolitik görüşü, politik stratejinin merkezi olarak "hayat" a odaklanır. Bu çözümleme aslında hayat aracılığıyla tarihsel çözümlemeyi gerçekleştirmektedir. Hayat, politikanın yalnızca bir nesnesi değildir. Aynı zamanda politikanın geliştiği ve boy verdiği özen kendisidir. Dolayısıyla ortaya konan bu yaklaşım ile biyopolitikanın, siyaset kuramları düzeyindeki kökten bir değişim yarattığını söylemek oldukça olanaklıdır.

On birinci bölüm Doç.Dr. Turgut Gümüšoğlu tarafından hazırlanan 'Siyaset Sosyolojisi Açısından Yeni Siyaset: Dijitalleşen-İnteraktif-Demokrasi ve Yetkin Yurttaşlar' başlığını taşımaktadır. Kitabımızın ilk bölümü siyaset sosyolojisinin fikri temelleri, kapsamı ve siyaset biliminden olan farklılıklarını konu alıyordu. Son bölümü ise teknolojinin gelişmesi sonrasında ortaya çıkan yeni siyaset mekanizması üzerinden dijitalleşen demokrasi ve yetkin yurttaşlık kavramına odaklanıyor. Çalışmanın giriş bölümünde siyaset kavramının yeni dönemde nasıl bir şekle büründüğünün yanı sıra demokrasi kavramı üzerinden yaşanan gelişmeler ile söz konusu yeni dönem arasındaki bağlantı üzerinde durulmaktadır. Burada çok sayıda düşünürün görüşleri ve farklı kuramsal perspektifler okuyucularla buluşturulmakta olup son derece zengin bir literatür taraması sonrasında yeni siyaset kavramına doğru yaşanan gelişmeler irdelenmektedir. Son elli yıl içerisinde demokrasi ve zenginlik arasındaki bağlantıyı

yazar, şu sözlerle ortaya koymaktadır: Toplumlar ne kadar gelişmişse, demokrasileri de o kadar gelişmiştir. Tersten de okuyabiliriz mantıksal çıkarım bize bu olanağı sunacaktır; demokrasileri gelişmiş toplumlar, ekonomik olarak zengin, modern, güçlü, söz sahibi ve refah içindedirler. Bu ülkeler göç vermezler ve bu sebeple tüm dünyadan buraya göç dalgaları oluşur. Herkes bu ülkelerde yaşama hayali kurar. Din, etnik, siyasal ve kültürel değerler buna engel teşkil etmez. Demokrasi bu bağlamda bağımlı değişken olarak yeni söylemler içinde sürekli yeniden kurgulanır.

Buna karşın pandemi sonrasında farklı yaklaşımların gündeme geldiğine de vurguda bulunmaktadır. Yazara göre, yönetilenler hiç olmadığı kadar idealde olan doğrudan demokrasiye doğru dijital imkanlar sayesinde yönetime katılma imkanlarını elde etmeye başlamışlardır. Teknolojik gelişmeler yönetim konusunda insanları daha interaktif katılmaya teşvik etmektedir. Devlet ve kurumları fizik alandan dijital alana doğru yönetilenlerin lehine yaklaşmaktadır. Ancak devlet kurumlarının dijitalleşmesi ile demokrasinin dijitalleşmesini bir tutmamak gerekir. Devletin dijital alanda hizmet sunması siyasal demokrasi alanına aittir. Oysaki demokrasinin dijitalleşmesi postmodern durumda toplumsal demokrasi ile ilgili olup yetkin yurttaşların katılımını gerekli kılar. Yetkinleşme bilginin dijital alanda alımlanması ve tartışma alanında oluşan söyleme katılmakla olur. Dijital alanda bilginin sürekli yeniden üretilerek tüketilmesi sürecinde sosyal medya kullanıcıları interaktif olarak eleştirel tavırlarını gösterebilmektedirler. Bu sistemler profesyonelleştikçe ilgili ve duyarlı vatandaşlıktan etkili ve yetkinleşen kendini ifade edebilen bir yurttaşlığa doğru bir değişim kendini göstermektedir. Tüm bunlar daha önce görülmediği kadar yurttaşlık bilincini artırmaktadır. Etkin ve yetkin yurttaşlık bilinci demokrasinin hayaldeki doğrudan yönetme istencini gerçekleştirecektir.

Akıl, özgürlük ve demokrasi kavramlarının farklı perspektifler üzerinden tartışıldığı alt başlıkta aydınlanma düşüncesinden hareketle başta Kant olmak üzere Machiavelli, Hobbes ve Popper'in görüşlerine yer verilmektedir. Demokrasi tarihi başlıkla bölümde ise demokrasinin tarihsel süreç içerisindeki farklı tipleri ve buna uygun ortaya çıkan yaklaşımları, tablo şeklinde okuyuculara sunulmaktadır. Demokrasi kuramları ve interaktif dijital demokrasi başlığında ise Karl Popper'in Açık Toplum ve Düşmanları isimli iki ciltlik çalışmasından örnekler sunulmasının yanı sıra Kamusal Alan kavramı ile Habermas'tan daha sonra ise Laclau ve Mouffe'nın görüşlerine yer verilmektedir. Ayrıca yine bu bölümde dijital demokrasi, dijital partiler ile dijitalleşen kamu kurum ve kuruluşlarının uygulamaları ile bu uygulamaların dijital demokrasi ile bağlantısı olup

Önsöz

olmadığı üzerinde durulmaktadır. Yazara göre çağdaş olan ve toplumsal demokrasi günümüzde dijital alanda ideal demokrasi kuramına yaklaşabilecek olanaklılığının olduğunu göstermektedir. Teknolojik olanaklar, dijital yazılımlar, yapay zekâ, vb., gibi aygıtlar eğer yurttaşlık bilinci yüksek ve demokrasi kültürü gelişmemiş toplumlarda pek bir anlam ifade etmeyecektir. Öncelikle yetkin yurttaşlık konusunda dijital imkanlar kullanılmalı ve bunu dijital demokrasi platformunda etkin vatandaşlar olarak interaktif demokrasi arenasında yönetilenleri yönetici duruma sokmalıdır. Çalışmanın son sözü olarak on başlıkta yaşanan gelişmelere ilişkin değerlendirmeler okuyucular ile buluşmaktadır.

*Prof.Dr. Ahmet TALİMCİLER
İzmir Bakırçay Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi
Sosyoloji Bölümü*

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	Siyaset Sosyolojisinin Fikri Temelleri, Kapsamı ve Siyaset Biliminden Farkı	1
	<i>İbrahim MAVİ</i> <i>Murat TOPRAK</i>	
BÖLÜM 2	Siyaset, İktidar ve Devlet	31
	<i>Murat TOPRAK</i>	
BÖLÜM 3	Otorite, Meşruluk ve Meşruluk Tipleri.....	49
	<i>Selçuk AYDIN</i>	
BÖLÜM 4	Vatandaşlık ve Katılımcı Demokrasi	69
	<i>Sema AKBOĞA</i>	
BÖLÜM 5	Türk Siyasetini Çerçeveleme Denemesi: Siyasal Kültür, Siyasal İletişim ve Kamuoyu	87
	<i>Özgür Olgun ERDEN</i>	
BÖLÜM 6	Siyasal Partiler	113
	<i>Fatih YILDIZ</i>	
BÖLÜM 7	Siyaset, Kent ve Tabakalaşma	135
	<i>Şerafettin SEVGİLİ</i>	
BÖLÜM 8	Avrupa'da Yükselen Radikal Popülist Sağ Siyasi Akımın AfD Örneği Üzerinden Okunması.....	155
	<i>Betül TANSEL</i>	

BÖLÜM 9	Toplumsal Hareketler Üzerine Düşünmek	183
	<i>Hasan YENİÇİRAK</i>	
BÖLÜM 10	Bedenin Toplumsallaşması: Foucault ve Biyoktidar	199
	<i>Füsun KÖKALAN ÇİMRİN</i>	
BÖLÜM 11	Siyaset Sosyolojisi Açısından Yeni Siyaset: Dijitalleşen -İnteraktif- Demokrasi ve Yetkin Yurttaşlar	211
	<i>Turgut GÜMÜŞOĞLU</i>	

YAZARLAR

Doç. Dr. Sema AKBOĞA

İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

Doç. Dr. Selçuk AYDIN

Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. Füsun KÖKALAN ÇIMRIN

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Özgür Olgun ERDEN

Uşak Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü,

Doç. Dr. Turgut GÜMÜŞOĞLU

Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. İbrahim MAVİ

Radikal Eğitim Kurumları

Dr. Öğr. Üyesi Şerafettin SEVGİLİ

İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Betül TANSEL

İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Murat TOPRAK

Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü

Doç. Dr. Hasan YENİÇIRAK

Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Doç. Dr. Fatih YILDIZ

Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

Siyaset Sosyolojisinin Fikri Temelleri, Kapsamı ve Siyaset Biliminden Farkı

İbrahim MAVİ¹
Murat TOPRAK²

Toplumsal ilişkilerin tümünde bir iktidar, bir güç unsuru mevcuttur. Gücün ve iktidarın olduğu her alanda da siyasetten bahsetmek mümkündür. Bu nedenle toplumun olduğu her yerde siyasetin varlığı da söz konusudur. Çünkü siyaset toplumsal ilişkilerle şekillenmektedir. Bu toplumsal ilişkileri kapsayan siyasi düşünce tarihi Antik Yunan döneminden, orta çağ dönemine, aydınlanma ve nihayet modern ulus devlete kadar süregelen bir süreçtir. Bu sürecin bilimsel bir çatı altında ele alınması ise daha yakın bir tarihte ortaya çıkmıştır. Toplumsal ilişkilerin sistematik bir şekilde ele alınması gerekliliğinden doğan bu süreç sosyolojinin gelişimiyle önem kazanmıştır. Sosyolojinin toplumsal ilişkileri açıklama gayreti sonucunda da siyaset ve toplum ilişkisi bir alt disiplin tarafından ele alınmıştır. Böylece siyaset sosyolojisi ortaya çıkmıştır.

Siyaset sosyolojisi 19. yüzyılda bir bilim olarak ortaya çıkan sosyolojinin bir alt disiplini olarak siyaset, devlet, sivil toplum, güç ve iktidar yapılarını, bu yapılar içindeki toplumsal eylemleri kapsamaktadır. Politik olguları ele alan siyaset sosyolojisinin asıl odağı iktidar olmakla beraber, toplumsal ilişkileri açıklaması bakımından siyaset biliminden de ayrılmaktadır. Siyaset bilimi ve siyaset sosyolojisinin iktidarı ele alma biçimi değerlendirildiğinde, iktidarı devlet veya siyasi partiler olarak ele almak siyaset biliminin, toplumsal ilişkiler açısından -Foucaultcu anlamda toplumsal tüm ilişkilerde iktidar söz konusu ise- siyaset sosyolojinin temel konusu olur. Bu kapsamda insanların hayatlarını düzenleyen

¹ Dr., Radikal Eğitim Kurumları, ibrahimmavi01@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-8268-6899

² Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, murattoprak88@gmail.com, ORCID iD:0000-0002-3732-6026

KAYNAKLAR

- Akarçay, E. (2017). Siyaset ve Toplum. İçinde Nadir Suğur (Der.) Sosyolojiye Giriş (ss. 105-130). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Aksoy, H. (1994). Devlet ve Demokrasi. İstanbul: Yön Yayıncılık.
- Atay, E. E. (2008). Anayasa Kavramının Tanımı, Hazırlanması ve Değiştirilmesi Arasındaki İlişki. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XII, Y. 2008, Sa. 1-2, ss. 503-543.
- Bal, H. (2020). Kurumlar Sosyolojisi. Bursa: Sentez Yayınları.
- Beckman, B. (1998) Demokratikleşmeyi Açıklamak: Sivil Toplum Kavramı Üzerine Notlar, Sivil Toplum Demokrasi ve İslam Dünyası, Editör: Elisabeth Özdalga, Sune Persson, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Beetham, D. (2014). Demokrasi ve İnsan Hakları. (Çev. Bilal Canatan). Ankara: Liberte Yayınları.
- Bilton, T., Bonnett, K., Jones, P., Skinner, D., Stanworth, M. & Webster, A. (2008). Sosyoloji, (Çev.). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bottomore, T. (2017) Siyaset Sosyolojisi (Çev. Erol Mutlu). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozkurt, V. (2006). Değişen Dünyada sosyoloji, Temeller, Kavramlar, Kurumlar. Bursa Ekin Kitabevi.
- Britannica (2024). Political Party. 26 Temmuz 2024 tarihinde <https://www.britannica.com/topic/political-party> adresinden erişildi.
- Buzzell, T., Dobratz, B. A., & Waldner, L. K. (2001). The Politics of Social Inequality. 21 Temmuz 2024 tarihinde <https://researchonline.stthomas.edu/esploro/outputs/book/Politics-of-Social-Inequality/991015132103203691> adresinden erişildi.
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler. İçinde Kenan Çayır (Edt.), Yeni Sosyal Hareketler (ss. 11-30). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Çelebi, A. (2003). Toplum ve Siyaset, İçinde İhsan Sezal (Der.) Sosyolojiye Giriş. Ankara: Martı Kitap ve Yayınevi.
- Daver, B. (1993). Siyaset Bilimine giriş, (5. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Develioğlu, F. (1993). Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat. Ankara: Aydın Kitabevi.
- Domhoff, G. W. (2005). Power Structure Research and the Hope for Democracy. 21 Temmuz 2024 tarihinde https://whorulesamerica.ucsc.edu/methods/power_structure_research.html adresinden erişildi.
- Duverger, M. (2002). Sosyal Bilimlere Giriş (6. Basım), (Çev. Ünsal Oskay). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Duverger, M. (2019). Siyaset Sosyolojisi (Çev. Şirin Tekeli). İstanbul: Varlık Yayınları.
- Foucault, M. (2005) Özne ve İktidar, Çev. Şık Ergüden, Osman Akinbay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2006) Sosyoloji. (Çev. Cemal Güzel). İstanbul: Ayraç Yayınları.
- Glatung, J. (2013). İnsan Hakları. (Çev. Müge Sözen). İstanbul: Metis Yayınları.
- Haralambos, M., Holborn, M. & Heald, R. (2004). Sociology: Themes and Perspectives, (6th Edition). London: Harper Collins Publishers.
- Heywood, A. (2007) Siyaset, (Çev. Bekir Berat Özüpek, Bican Şahin, Mete Yıldız, Zeynep Kopuzlu, Sabahattin Seçilmişoğlu, Atilla Yayla). Ankara: Adres Yayınları.
- Hira, İ. (2016). Yeni Toplumsal Hareketler: Politik Öncelikten Kimlik Vurgusuna. Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi, Cilt: XI Sayı: I (143-156).
- Kapanı, M. (2008). Politika Bilime Giriş, (18. Baskı). İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Karakaş, M. (2002). İktidar İlişkileri Açısından Bilim ve Sosyoloji. AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt IV, Sayı 1.
- Kışlalı, A.T. (2000). Siyaset Bilimi, (8. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi.
- Kızılçelik, (1994), Sosyoloji Teorileri I-II-III, Emre Yayınları, Konya

- Kocadaş, B. (2019). *Toplum Toplumsal Yapı ve Kurumlar* (3. Baskı). İstanbul: Doğu Kütüphanesi.
- Macionis, J. (2012). *Sosyoloji* (Çev. Ed: Vildan Akan). Ankara: Nobel Yayınları.
- Marx, K. (2005). *Komünist Manifesto ve Komünizmin İlkeleri*, (Çev. Muzaffer Erdost). Ankara: Sol Yayınları.
- Mills, C. W. (2017). *İktidar Seçkinleri*. (Çev. Ünsal Oskay). İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Mosca, G. (1939). *The Ruling Class*. New York: McGraw-Hill Book Company.
- Nash, K. (2010). *Contemporary Political Sociology: globalization, politics, power*. Chichester, Sussex: Wiley-Blackwell.
- Pareto, V. (2018). *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü* (Çev. Merve Zeynep Doğan). Ankara: Doğu Batı
- Pareto, V. (2018). *Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü/Kuramsal Bir Sosyoloji Uygulaması*. (Çev. Merve Zeynep Doğan). İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Pierson, C. (2000). *Modern Devlet*, (Çev. D. Hattatoğlu). İstanbul: Chivi Yazıları Yayınevi.
- Sarıbay, A. Y. (1998). *Siyaset, Demokrasi ve Kimlik*. Bursa: Asa Yayınları.
- Schmidt, M. G. (2002). *Demokrasi Kuramlarına Giriş*, (2. Baskı), (Çev. M. Emin Köktaş). Ankara: Vadi Yayınları.
- Schumpeter, J. A. (1952). *Capitalism, Socialism and Democracy*, 5. Ed. Londra: Unwin University Books.
- Senet, R. (1992). *Otorite* (Çev. Kamil Durand). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şeylan, G. (1981). *Çağdaş Siyasal sistemler*. Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.
- Therborn, G. (1998). *Sivil Toplumun Ötesi: Demokratik Deneyimler ve "Ortadoğu"ya Uygunlukları*. İçinde Elisabeth Özdalga, Sune Persson (Edt.), *Sivil Toplum Demokrasi ve İslam Dünyası*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları,
- Tolan, B. (2000). *Sosyoloji*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Topses, M.D. (2020). *Kurumlar Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Touraine, A. (2016). *Toplumdan Toplumsal Harekete*. İçinde Kenan Çayır (Edt.) *Yeni Sosyal Hareketler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Vergin, N. (2003). *Siyasetin Sosyolojisi: Kavramlar, Tanımlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayınevi.
- Weber, M. (1993). *Sosyoloji Yazıları*, (Çev. T. Parla), İstanbul: Hürriyet Vakfı Yayınları.
- Weber, M. (1962). *Basic Concepts of Sociology*. London.
- Yumatle, C. (2015). *Pluralism*. *The Encyclopedia of Political Thought*, First Edition. Edited by Michael T. Gibbons, Published by John Wiley & Sons, Ltd. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2830483>

BÖLÜM 2

Siyaset, İktidar ve Devleti

Murat TOPRAK¹

Sosyoloji bir bilim olarak sürekli alt dalları üretmektedir. Bu alt dallardan belki de en köklü olanı siyaset sosyolojisidir. Siyaset sosyolojisiyle beraber genel tartışma, siyasetin incelenmesinde siyaset bilimi ile siyaset sosyolojisi arasındaki ilişkinin nasıl şekillendiğidir. Bu tartışma ekseninde varılan sonuç, her iki disiplinin bilimsel üretiminde kullandığı kavramlar ve yöntemlerin farklı ve benzer yönlerinin olduğudur. Sosyolojinin siyasete yaklaşımı onu siyaset biliminden ayırarak toplum odaklı bir siyaset anlayışını benimsemesidir. Siyaset biliminin devlet, iktidar, bürokrasi, seçim gibi kavramsal odaklanmalara karşın sosyoloji, toplumdaki siyasal süreçlerle ilgilenmektedir. İktidarın ve devletin toplumsal ilişkilere etkisi siyaset sosyolojisinin inceleme alanına tekabül etmektedir. Siyaset sosyolojisi süreçlerle ilgilenirken toplumun diğer olgularıyla beraber siyaseti ele almaktadır. Yani sosyoloji, siyaseti toplumun diğer kurumları ve olaylarıyla beraber irdelemektedir. Devlet merkezli bir siyaset bilimi yaklaşımının yanına toplum olarak bir siyaset sosyolojisi anlayışı inşa edilmiştir.

Siyaset sosyolojisinin siyaset bilimiyle olan ilişkiselliğini devlet ve iktidar kavramları ve bu kavramlarının toplumdaki yansımalarıyla ele alınması önem arz etmektedir. Her iki disiplinin bu doğrultuda farklılaştığı belirgin alanlar söz konusu olmaktadır. Örneğin, sosyolojide son yıllarda iktidar kavramının insan ilişkilerinde önemli derece rol oynamakta ve söz konusu ilişki, kuramsal ve ampirik araştırmalarda kendisine yer bulmaktadır. Artık sosyoloji iktidar kavramını araştırma nesnesi yaparken makro bir yaklaşımın yanında mikro alanlara dikkat çekmektedir. Siyaset sosyolojisi siyaset biliminin hiyerarşik yaklaşımını araştır-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Siirt Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, murattoprak88@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8997-9283

bilir bir gelecek inşa etmeleri için kritik bir öneme sahiptir. Bu ilişkilerin dinamik yapısı, devletin halkla olan bağlarını, iktidarın meşruiyetini ve toplumsal barışı şekillendirir. Siyasetin, devletin ve iktidarın nasıl işlediği ise sadece siyasi teorilerle değil, toplumsal mücadelenin ve tarihsel tecrübelerin de bir yansımasıdır.

KAYNAKLAR

- Althusser, L. (2019). *İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları*. (7. Baskı). (A. Tümertekin, Çev.). İthaki Yayınları.
- Arslan, H., T. (2020). Türkiye’de askerî müdahale dönemlerinde Atatürk ve Atatürkçülük. *CTAD*, 19 (37), 37-72.
- Apalı, Y. (2020). Michel Foucault’da iktidar ve güç. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Dergisi, 5(2), 290-304. <https://doi.org/10.31200/makuubd.984887>
- Bauman, Z. (2018). *Yasa koyucular ile yorumcular*. (5. Baskı). (K. Atakay, Çev.). Metis Yayınları.
- Bayram, A., K., (2003). İktidar çözümlenmelerinde bir mihenk: Michel Foucault. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 33-46.
- Bayezit, G., & Tan, M. (2023). Devlet: Siyaset sosyolojisi ekseninde kuramsal bir değerlendirme. *Fırat Üniversitesi Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 7(2), 105-131. <https://doi.org/10.61524/fuuiibfdergi.1352140>
- Bora, T. (2014). *Türk Sağının üç hali: Milliyetçilik, muhafazakârlık, islamcılık*. (7. Baskı). Birikim Yayınları.
- Bourdieu, P. (2020). *Devlet üzerine*. (3. Baskı). (A. Sümer, Çev.). İletişim Yayınları.
- Çavdar, T. (2013). *Türkiye’de demokrasi tarihi I: 1839-1950*. (Beşinci Baskı). İmge Kitabevi.
- Damele, G., & Campos, A., S. (2022). Introduction. elite theory: Philosophical challenges. *Topoi*, (41), 1-5. <https://doi.org/10.1007/s11245-022-09794-1>
- Dural, A., B. (2012). Anthony Gramsci ve Hegemonya. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(39), 309-321.
- Durkheim, E. (2016). *Ahlak ve toplum*. (D. Çenesiz, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Duverger, M. (1982). *Siyaset sosyolojisi*. (Ş. Tekeli, Çev.). Varlık Yayınları.
- Fildiş, B. (2018). Marx, Durkheim ve Weber üzerinden klasik dönem sosyolojisinde modern devlet ve modern ordular. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(3), 1860-1876. <https://doi.org/10.17218/hititsosbil.433863>
- Fontana, B. (2002). Gramsci on politics and state. *Journal of Classical Sociology*, 2(2), 157-178. <https://doi.org/10.1177/1468795X02002002856>
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu*. (M. A. Kılıçbay, Çev.). İmge Kitapevi.
- Foucault, M. (2012). *İktidarın gözü*. (3. Basım). (I. Ergüden, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve iktidar*. (4. Basım), (I. Ergüden & O. Akınhay, Çev.). Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A. (2008). *Ulus-devlet ve şiddet*. (C. Atay, Çev.). Karkedon Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Kapitalizm ve modern sosyal teori*. (2. Baskı). (Ü. Tatlıcan, Çev.). İletişim Yayınları.
- Habermas J. (1988). *Legitimation Crisis*. Polity Press
- Habermas, J. (2003). *Kamusal yaşamın yapısal dönüşümü*. (5. Baskı). (T. Bora ve M. Sancar, Çev.). İletişim Yayınları.
- Hall, J. A. (2008). Devlet. *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*. Ed. W. Outwhite. (M. Pakdemir, Çev.) İletişim Yayınları.
- Heywood, A. (2014). *Siyaset*. (14. Baskı). (B. B. Özipek vd. Çev.). Adres Yayınları. (Orijinal eserin basım tarihi 1997. 3.Baskı).

- Koç, Y. (2019). Yeniçağda kavram olarak egemenliğin analizi: Jean Bodin, Thomas Hobbes, John Locke ve Jean-Jacques Rousseau üzerine. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(12), 333-350.
- Kutluay, F. (2019). Siyasal otorite kavramının tarihsel seyri. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 1-29.
- Lukes, S. (2008). İktidar. *Modern Toplumsal Düşünce Sözlüğü*. Ed. W. Outwhite. (M. Pakdemir, Çev.) İletişim Yayınları.
- Marx, K. (2013). *Alman ideolojisi*. (2. Baskı). (T. Ok & O. Geridönmez). Evrensel Basım Yayın.
- Marx, K., & Engels, F. (2018). *Komünist manifesto*. (1. Baskı). (T. Bora Çev.) İletişim Yayınları.
- Mavi, İ. (2023). *İktidar ve beden*. Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık (KDY).
- Moran, J. (1998). Two conceptions of state: Antonio Gramsci and Michael Mann. *Politics*, 18(3), 159-164. <https://doi.org/10.1111/1467-9256.00073>
- Özkaya, Ö. (2020). Devlet olgusu üzerine bir değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (16), 317-352. <https://doi.org/10.18771/mdergi.848419>
- Şenses, O., İ. (2021). Machiavelli'nin güncelliği. *Politik Ekonomik Kuram*, 5(1), 88-94.
- Şimşek, S., S. (2019). Darbelere giden süreçte kamusal rıza üretiminde basının rolü: 27 Mayıs 1960 ve 15 Temmuz 2016'nın karşılaştırmalı analizi. *Türkiye İletişim Araştırmaları Dergisi*, (Özel Sayı), 50-76. <https://doi.org/10.17829/turcom.481511>
- Tolan, B. (2006). *Sosyoloji*. (3. Baskı). Gazi Kitabevi.
- Toprak, M. (2023). *Bir mekânın gündelik hayatı: Farklılıklarla yaşayabilmek*. Paradigma Akademi Yayınları.
- Toprak, M. (2020). İdris Küçükömer'in sağ-sol düşüncesine eleştirel bir bakış. *Sosyologca*, 9-10 (18-19), 92-112.
- Vergin, N. (2010). *Siyasetin sosyolojisi*. (7.Baskı). Doğan Kitap.
- Weber, M. (2023). *Bürokrasi ve otorite*. (11. Baskı). (B. Akın, 2023). Adres Yayınları.
- Westin, M., Hallgren, L., & Montgomerie, E. (2023). Between authority and argumentation: Facilitators' use of powerin collaborative governance. *Journal of Environmental Planning and Management*. 67(9), 2055-2074. <https://doi.org/10.1080/09640568.2023.2174835>
- Yaralı-Akkaya, A. (2014). Antonio Gramsci'de entelektüelin bir eleştirisi olarak praksis düşüncesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 21 (1), 35-46. <https://doi.org/10.18657/yecbu.70137>
- Yavuz, R., B. (2023). Prens Kurucu Bedeni Ekseninde Machiavelli'nin Siyasi Yaklaşımının Yaşlınlığı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (60), 299-314.
- Yıldız, G. (2017). Siyaset sosyolojisi boyutuyla Türkiye'de siyasal kayırmacılık. *Akademik Bakış Dergisi*, (62), 429-439.

BÖLÜM 3

Otorite, Meşruluk ve Meşruluk Tipleri

Selçuk AYDIN¹

İnsan toplumsal bir varlık olarak diğerleriyle iletişim kurmak ve ortaklaşa bir yaşamı inşa etmek zorundadır. Toplum halinde yaşayabilmek ise istikrarlı ilişkiler geliştirebilmekle mümkündür. Toplumun istikrarlı ilişkiler üzerinden var olabilmesi inşa edeceği düzenle ilintilidir. Toplumsal düzen, istikrarlı ilişkiler için gerekli olan kuralların toplamı olarak karşılık bulmaktadır. Max Weber, toplumsal ilişkiler sistemini oluşturan anlamlar bütününe “düzen” denilebilmesi için ilk olarak davranışın belli düsturlara yönelmiş olması gerektiğini belirtir. Düzenin kabul gördüğü veya geçerli olduğunu iddia edebilmek için ise düsturlara yönelmiş bir davranışın, bu düsturları (mühim bir ölçüde) geçerli yani bağlayıcı ya da ideal olarak kabul ettiği için de yönelmiş olması gerekir. Somutlaşmış davranışlar silsilesinin bir düzen inşa edebilmesinde aslında çok farklı unsurlar rol oynar. Ancak bu unsurlara ilaveten, tabi olanların belirli bir oranının söz konusu düzenin ideal ve bağlayıcı olduğunu kabul etmesi gerekir. Yani düzene tabi olanların düzenin geçerli olduğuna dair bir inanca sahip olması ki bu durum beraberinde davranışın düzene evrilme ihtimalini de önemli ölçüde artırmaktadır. Weber, gerçek yaşamda geleneksel ya da rasyonel saiklerle meşruiyet inancına geçişin oldukça sık yaşandığını ifade etmektedir. Weber’e göre bir düzenin meşru yollarla teminat altına alınması iki şekilde olabilir. Bunlardan ilki mane(n)vi ikincisi ise bir takım özel neticelerin beklentisiyle, yani menfaat odaklı olarak ortaya çıkabilir. Düzenin manen meşruiyet içermesi saf bir hisli tutum, değer bilinci ve dini inanç şeklinde gerçekleşir. Menfaate dayalı meşruiyette ise birtakım beklentiler devreye girmektedir (Weber, 2007: 60-64).

¹ Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, selçuk.aydin@atauni.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8997-9283

rılmış yani gayri şahsi bir ilişki tarzına sahiptir. İktidara sahip olan yöneticinin meşruluğu ve otoritesi onun karakterinden ve kişisel niteliklerinden kaynaklanmaz. Onun otoritesi ve meşruiyeti doğrudan toplumdaki her birey için aynı şekil ve ölçüde geçerli olduğundan, bütün toplumu bağlayan ve bu noktada genellik arz eden, rasyonel olduğu kabul edilen soyut normları hayata aksettirmesinden kaynaklanır. Herkesi bağlayan ve uyma davranışına sevk eden kurallar söz konusudur ve prensip olarak da yasal ussal otorite de kayırmacılığa yer yoktur.

Kısaca iktidarın ve otoritenin kaynağı akıl ve kurallardır, yönetenler ve yönetilenler yani emir alanlarla emir verenler aynı kurallara tabidirler. Yönetenler söz konusu kurallara göre görev alırlar, bu otorite tipinde kişisel ve geleneksel değerlerden ziyade yasal-akılcı kurallar belirleyicidir. İtaat ve meşrulukta bu kurallı düzenedir. Bu otorite tipinin en uygun örneği bürokratik bir şekilde örgütlenmiş olan modern ulus devletlerdir. Bu devletler yasal ussal otorite ekseninde örgütlenmiş yapılar olarak karşılık bulmaktadır.

KAYNAKLAR

- Aslantürk, Z., Amman, T. (2011), *Sosyoloji, (Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler)*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Aydın, M. (2006). *Siyasetin Sosyolojisi*, İstanbul: Açılımkitap.
- Bary, N. P. (2003), *Modern Siyaset Teorisi*, Ankara: Liberte Yayınları.
- Berle, A. A., (1980). *İktidar, (Çev. Nejat Muallimoğlu)*, İstanbul: Tur Yayınları.
- Bozkurt, V., (2006) *Değişen Dünyada Sosyoloji, Temeller, Kavramlar, Kurumlar*, Bursa: Ekin Kitapevi.
- Duverger, M. (2011). *Siyaset Sosyolojisi, (Çev. Şirin Tekeli)*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Fadaiy, C., (2011), *Siyaset Bilimi*, Ankara: Kadim Yayınları.
- Foucault, M., (2000). "Özne ve İktidar", *Seçme Yazılar-2*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, A., (2005), *Sosyoloji, Yay. Haz. Cemal Güzel*, Ankara: Ayraç Yayınları.
- Gökçe, O. (2013). *Siyaset Sosyolojisine Giriş*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Güler, Ş. (1980). *Çağdaş Sanayide İşçi-İşveren İlişkilerinin Sosyolojik Anlamı*, Ankara: AÜDTC Yayınları.
- Haralambo, M., Holborn, M., Heald, R., (2004), *Sociology: Themes and Perspectives*, London: HarperCollins Publishers.
- Kapani, M. (1989). *Politika Bilimine Giriş*, İstanbul: Bilgi Yayınevi.
- Kışlalı, A.T. (2007), *Siyaset Bilimi*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Sennet, R.(2005). *Otorite (Çev. Kamil Durand)*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taşdelen, M. (2011). *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul: KOCAV Yayınları.
- Tunçel, A. (2011) "İktidar ve Devlet", *Siyaset Biliminde Kuram-Yöntem-Güncel Yaklaşımlar*, (Ed. A. Baran Dural), İstanbul: Kriter Yayınları.
- Vergin, N. (2008), *Siyasetin Sosyolojisi*, İstanbul: Doğan Kitap.
- Weber, M. (2007). *Sosyolojinin Temel Kavramları, (Çev. Medeni Beyaztaş)*, İstanbul Bakış Yayınları.
- Weber, M. (2013), *Bürokrasi ve Otorite, (Çev. H. Bahadır Akın)*, Ankara: Adres Yayınları.
- Zencirkıran, M. (2016). *Sosyoloji*, Bursa: DORA Basım-Yayın Dağıtım Ltd. Şti.

BÖLÜM 4

Vatandaşlık ve Katılımcı Demokrasi

Sema AKBOĞA¹

GİRİŞ

Kişilerin vatandaşlığı ve demokrasiyi nasıl tanımladıkları demokratik bir rejimde iyi bir vatandaşın yapması gerekenler konusundaki düşüncelerini ve demokratik bir rejimden beklentilerini etkiler. Dolayısıyla, vatandaşlık ve demokrasi tanımları bu iki beklenti doğrultusunda, kişilerin taleplerini ifade etmek için gerçekleştirecekleri sivil ve siyasal katılımları üstünde belirleyicidir. Kişilerin vatandaşlık ve demokrasi tanımları içinde çeşitli sivil ve siyasal katılım biçimleri önemli bir yer tutuyorsa bu kişilerin sivil toplum kuruluşu üyeliği gibi sivil katılım ya da siyasi parti üyeliği, oy verme ve protestolara katılma gibi siyasal katılım biçimlerini gerçekleştirme ihtimali daha yüksektir. Vatandaşların çeşitli sivil ve siyasal katılım yollarıyla kendi demokratik taleplerini ifade etmesi de onların taleplerine duyarlı daha demokratik bir yönetim yapısı oluşturur. Dolayısıyla, kişilerin demokratik bir rejimin sürdürülmesine katkı sağlayacak vatandaşlık ve demokrasi tanımlarına sahip olması bir ülkede demokratik rejimin inşa edilmesi, güçlenmesi ve sürdürülmesi için önem arz eder. Diğer bir deyişle, demokrasi sadece kurumsal değişiklikler yaparak kurulamayacağı için demokrasinin yerleşik hale gelmesi vatandaşların değerlerine ve inançlarına bağlıdır (Inglehart, 2000). Bu makalede vatandaşlık ve demokrasi arasındaki ilişki kişilerin vatandaşlık ve demokrasi anlayışlarının sivil ve siyasal katılımları üstündeki etkisi açısından incelenecektir. Bunun için bu bölümde kişilerin vatandaşlığı ve demokrasiyi hangi şekillerde kavramsallaştırdığına ve bunların sivil ve siyasal katılım üstündeki etkisine dair ulusal ve uluslararası literatürdeki önemli teorik

¹ Doç. Dr., İstanbul Medipol Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, semaakboga@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0937-9961

görev temelli vatandaşlık anlayışı Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri hakim olsa ve eğitim müfredatlarıyla yaygınlaştırılsa da, kişiler liberal ve hak temelli vatandaşlık anlayışlarını da benimsemeye başlamıştır. Kişilerin demokrasi anlayışları ile sivil ve siyasal katılımları arasındaki ilişki her zaman bu kadar net olmasa da genel olarak temel bileşenleri arasında seçimler, bireysel hak ve özgürlükler ve vatandaşın karar verme süreçlerine katılımı olan demokrasi anlayışına sahip olan kişilerin geleneksel olmayan siyasal katılım biçimlerini gerçekleştirme ihtimali, demokrasiyi oy verme açısından tanımlayanlara göre daha yüksektir. Türkiye'de kişilerin demokrasi kavramsallaştırmaları ile sivil ve siyasal katılımları arasındaki ilişkiyi gösteren bir araştırma tespit edilemese de kişilerin demokrasiyi tanımlarken hem prosedürel öğelere hem de toplumsal faydaya vurgu yaptığı görülmüştür.

Birçok araştırma, vatandaşların demokrasi ve vatandaşlık anlayışlarının ve bunların sivil ve siyasal katılım üstündeki etkisinin bir ülkenin demokratikleşmesinde ve demokrasinin yerleşik hale gelmesinde önemli bir rol oynadığını göstermiştir (Welzel ve Deutch, 2012; Welzel, 2007). 2006 yılında dünya nüfusunun %46'sı tamamen özgür ülkelerde yaşarken, 2023 yılında sadece %20'si tamamen özgür ülkelerde yaşamıştır (Freedom House, 2022, 2024). Dolayısıyla, otoriterleşme dünya çapında yaygınlaşırken, insanların demokrasiden ve vatandaşlıktan ne anladığına dair yapılmış ve yapılacak araştırmalar günümüzde ve gelecekte demokrasinin ve otoriterleşmenin vatandaşların normlarına ve değerlerine ilişkin dinamiklerini ortaya çıkarmak için önemli hale gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Akboğa, S., & Şahin, O. (2018). Türkiye'de Demokrasi Algıları: Cinsiyet, Etnik ve Dini Dinamikler. *Journal of Economy, Culture and Society*, 57(2), 1-28.
- Akboğa, S., & Şahin, O. (2021). Satisfaction with democracy in Turkey: Findings from a national survey. *Politics*, 41(2), 207-223.
- Alacapınar, F. G. (2020). Üniversite öğrencilerinin demokrasi konusundaki değerleri. *PearsonJournal*, 5(5), 117-131.
- Altınoğlu, E. (2022). Türkiye'de Vatandaşlık Normları ve Siyasal Katılımsızlık. *MülkiyeDergisi*, 46(4), 949-991.
- Ariely, G. (2014). Democracy-Assessment in Cross-National Surveys: A Critical Examination of How People Evaluate Their Regime. *Social Indicators Research*, 121(3), 621-635.
- Bakule, J. (2021). The Good, the Bad and the Ugly: Linking Democratic Values and Participation in the Czech Republic. *Democratization*, 28(2), 353-371.
- Barrett, M., & Brunton-Smith, I. (2014). Political and Civic Engagement and Participation: Integrative Perspective. *Journal of Civil Society*, 10(1), 5-28.
- Baviskar, S., & Malone, M.F. (2004). What Democracy Means to Citizens—and Why It Matters.

- European Review of Latin American and Caribbean Studies*, 76, 3-23.
- Bee, C., & Kaya, A. (2016). Youth and active citizenship in Turkey: engagement, participation and emancipation. *Southeast European and Black Sea Studies*, 17(1), 129-143.
- Bengtsson, Å., & Christensen, H. (2016). Ideals and Actions: Do Citizens' Patterns of Political Participation Correspond to their Conceptions of Democracy? *Government and Opposition*, 51, 234-260.
- Bennett, W.L. (2008). Changing citizenship in the digital age. W.L. Bennett (Ed.), *Civic Life Online: Learning How Digital Media Can Engage Youth* (s. 1-24). The MIT Press.
- Bolzendahl, C., & Coffe, H. (2013). Are 'Good' Citizens 'Good' Participants? Testing Citizenship Norms and Political Participation Across 25 Nations. *Political Studies*, 61(1):45-65.
- Bratton, M. (2003). Briefing Islam, democracy and public opinion in Africa. *African Affairs*, 102(408), 493-501.
- Bratton, M., & Mattes, R. (2001). Support for Democracy in Africa: Intrinsic or Instrumental? *British Journal of Political Science*, 31(3), 447-474.
- Canache, D. (2012). Citizens' Conceptualizations of Democracy: Structural Complexity, Substantive Content, and Political Significance. *Comparative Political Studies*, 45(9), 1132-1158.
- Carrión, J.F. (2008). Illiberal Democracy and Normative Democracy: How is Democracy Defined in the Americas? M. A. Selison (Ed.), *Challenges to Democracy in Latin American and the Caribbean: Evidence from the AmericasBarometer 2006-2007* (s. 21-52). United States Association for International Development.
- Ceren-Cenker, C.I., Çakmaklı, D., & Karakoç, E. (2021). Rights and responsibilities: Citizenship norms and protest activity in a cross-country analysis. *Social Science Quarterly*, 102(4), 1394-1407.
- Cho, Y. (2015). How Well are Global Citizenries Informed about Democracy? Ascertaining the Breadth and Distribution of Their Democratic Enlightenment and Its Sources. *Political Studies*, 63(1), 240-258.
- Cinar, K., & Bulbul, A. (2021). Varieties of Democratic Understanding and Political Participation: Multi-Level Evidence from the World." *Contemporary Politics*, 28(4), 469-489.
- Crow, D. (2010). The Party's Over: Citizen Conceptions of Democracy and Political Dissatisfaction in Mexico. *Comparative Politics*, 43(1), 41-61.
- Çakmaklı, D. (2023). Vatandaşlığın dönüşümü: Türkiye'de farklı vatandaşlık normlarına eğilimler. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 23(1), 111-122.
- Çarkoğlu, A., & Kalaycıoğlu, E. (2014). *Türkiye'de ve dünyada vatandaşlık*. [https:// bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2015/12/T%C3%BCrkiyede-ve-Dunyada-Vatandaslik-2014-1.pdf](https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2015/12/T%C3%BCrkiyede-ve-Dunyada-Vatandaslik-2014-1.pdf)
- Çelikadam, C., & Cesur, S. (2023). Demokrasinin Gündelik Kavramsallaştırması: Keşifsel Bir İnceleme. *Medya ve Kültür Çalışmalar Dergisi*, 22, 1-19.
- Dagger, G. (2002). Republican citizenship. E.F. Isin & B.S. Turner (Eds.), *Handbook of citizenship studies* (s. 145-158). Sage Publications.
- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and Opposition*. Yale University Press.
- Dalton, R. J., Shin, D. C., & Jou, W. (2007). Understanding Democracy: Data from Unlikely Places." *Journal of Democracy*, 18(4),142-156.
- Dalton, R. J. (2008). Citizenship Norms and the Expansion of Political Participation. *Political Studies*, 56(1), 76-98.
- Delanty, G. (2002). Communitarianism and Citizenship. E.F. Isin & B.S. Turner (Eds.), *Handbook of citizenship studies* (s. 159-176). Sage Publications.
- Freedom House. *Freedom in the World 2022: The Global Expansion of Authoritarian Rule*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2022/global-expansion-authoritarian-rule>.
- Freedom House. *Freedom in the World 2024: The Mounting Damage of Flawed Elections and Armed Conflict*. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2024/mounting-dama>

- ge-flawed-elections-and-armed-conflict.
- Heater, D. (2004). *Citizenship: The Civic Ideal in World History, Politics and Education*. Manchester University Press.
- Hechter, M., & Opp, K.D. (2001). Introduction. M. Hechter & K.D. Opp (Eds.), *Social Norms* (s. xi-xx). Russell Sage Foundation.
- Heper, M. (1998). Türkiye’de unutulmuş halk ve birey. A. Ünsal (Ed.), *75 yılda tebaadan yurttaşadoğru* (s. 43-48). Tarih Vakfı Yayınları.
- Inglehart, R. (2000). Culture and democracy. E. Harrison & P. Huntington (Eds.), *Culture matters: How values shape human progress* (s. 80-97). Basic Books.
- Isin, E.F., & Turner, B.S. (2002). Citizenship studies: An introduction. E.F. Isin & B.S. Turner (Eds.), *Handbook of citizenship studies* (s. 1-10). Sage Publications.
- Galais, C., & Blais, A. (2016). Beyond Rationalization: Voting Out of Duty or Expressing Duty after Voting? *International Political Science Review*, 37(2), 213-229.
- Gherghina, S., & Geissel, B. (2017). Linking Democratic Preferences and Political Participation: Evidence from Germany. *Political Studies*, 65(1), 24-42.
- Hooghe, M., Oser, J., & Marien, S. (2014). A Comparative Analysis of ‘Good Citizenship’: A Latent Class Analysis of Adolescents Citizenship Norms in 38 Countries. *International Political Science Review*, 37(1), 115-129.
- Huang, M., Chu, Y., & Chang, Y. (2013). Popular Understanding of Democracy and Regime Legitimacy. *Taiwan Journal of Democracy*, 9(1), 147-171.
- Kadıoğlu, A., Keyman, F., & Çakmaklı, D. (2016). *Vatandaşlık Araştırması 2016*. İstanbul Politikalar Merkezi.
- Kancı, T. (2014). Citizenship and the Pedagogical State in Turkey. M. Micheletti (Ed.), *Democratization and citizenship discourses in the Mena region* (s. 139-166). Swedish Research Institute in Istanbul.
- Kemahlioğlu, Ö., & Keyman, F. (2011). *Türkiye’de demokrasi algısı*. İstanbul: İstanbul Policy Center.
- Keyman, F. E., & İçduygu, A., (Eds.) (2005). *Citizenship in a global world: European questions and Turkish experiences*. Routledge.
- Knutsen, C. H., & Wegmann, S. (2016). Is democracy about redistribution? *Democratization*, 23(1), 164-192.
- Kornberg, A., & Clarke, H. D. (1994). Beliefs about Democracy and Satisfaction with Democratic Government: The Canadian Case. *Political Research Quarterly*, 47(3), 537-563.
- Kymlicka, W. (1996). *Multicultural citizenship: A liberal theory of minority rights*. Oxford University Press.
- Lu, J. (2013). Democratic Conceptions in East Asian Societies: A Contextualized Analysis. *Taiwan Journal of Democracy*, 9(1), 117-145.
- Marshall, T.H. (1950). *Citizenship and Social Class and Other Essays*. Cambridge University Press.
- Mattes, R., & Bratton, M. (2007). Learning about Democracy in Africa. *American Journal of Political Science*, 51, 192-217.
- Mayne, Q., & Geißel, B. (2018). Don’t Good Democracies Need ‘Good’ Citizens? Citizen Dispositions and the Study of Democratic Quality. *Politics and Governance*, 6(1), 33-47.
- Miller, A., Hesli, V., & Reisinger, W. (1997). Conceptions of Democracy among Mass and Elite in Post-Soviet Societies. *British Journal of Political Science*, 27, 157-90.
- Norris, P. (1999). Introduction: The growth of global citizens? Pippa Norris (Ed.), *Critical Citizens: Global Support for Democratic Government* (s. 1-28). Oxford University Press.
- Norris, P. (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited*. Cambridge University Press.
- Oser, J., & Hooghe, M. (2018). Democratic Ideals and Levels of Political Participation: The Role of Political and Social Conceptualisations of Democracy. *British Journal of Politics and International Relations*, 20(3), 711-730.

- Przeworski, A. (2004). Democracy and Economic Development. E. D. Mansfield & R. Sisson (Eds.), *The Evolution of Political Knowledge: Democracy, Autonomy, and Conflict in Comparative and International Politics* (s. 300-324). Ohio State University Press.
- Raney, T., & Berdahl, L. (2009). Birds of a Feather? Citizenship Norms, Group Identity, and Political Participation in Western Canada. *Canadian Journal of Political Science/Revue Canadienne de Science Politique*, 42(1), 187-209.
- Schuck, P. H. (2002). Liberal citizenship. E.F. Isin & B.S. Turner (Eds.), *Handbook of citizenship studies* (s. 131-144). Sage Publications.
- Schnaudt, C., van Deth, J. W., Zorell, C., & Theocharis, Y. (2024). Revisiting norms of citizenship in times of democratic change. *Politics*, 44(3), 352-369.
- Schumpeter, J.A. (2003). *Capitalism, Socialism and Democracy*. Routledge.
- Sen, A., & Starkey, H. (2017). The Rise and Fall of Citizenship and Human Rights Education in Turkey. *Journal of Social Science Education*, 16(4), 84-96.
- Shin, D.C., & Cho, Y. (2010). How East Asians Understand Democracy from a Comparative Perspective. *ASIEN*, 116, 21-40.
- Soysal, Y. (1994). *The Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. The University of Chicago Press.
- Stebe, J. (2012). Support for democracy and meanings for democracy: Equality and freedom. *Teorija in Praksa*, 49(3), 516-543.
- Steenekamp, C., & Loubser, R. (2016). Active Citizenship: A Comparative Study of Selected Young and Established Democracies. *Politikon: South African Journal of Political Studies*, 43(1), 117-134.
- Temple, L. (2016). *Popular conceptions of democracy in international perspective – what people think it is, and how it affects their political behaviour* (Basılmamış doktora tezi). University of Sheffield.
- Tessler, M., & Altinoglu, E. (2004). Political culture in Turkey: Connections among attitudes toward democracy, the military and Islam. *Democratization*, 11(1), 21-50.
- Tessler, M., Jamal, A., & Robbins, M. (2012). New Findings on Arabs and Democracy. *Journal of Democracy*, 23(4), 89-103.
- Uyan-Semerci, P. (2024). Vatandaşlık. A. Bekmen (Ed.), *Siyaset sosyolojisi: Siyasallaşmanın alanları, öznelere ve araçları* (s. 115-133). İletişim Yayınları.
- Ünsal, A. (1998). *75 yılda tebaadan yurttaşa doğru*. Tarih Vakfı Yayınları.
- Van Deth, J. (2007). Norms of Citizenship. R. J. Dalton & H.D. Klingemann (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Behaviour* (s. 402-17). Oxford University Press.
- Yeğen, M. (2004). Citizenship and Ethnicity in Turkey. *Middle Eastern Studies*, 40(6), 51-66.
- Welzel, C. (2007). Are levels of democracy affected by mass attitudes? Testing attainment and sustainability effects on democracy. *International Political Science Review*, 28(4), 397-424.
- Welzel, C., & Deutsch, F. (2012). Emancipative values and non-violent protest: The importance of 'ecological' effects. *British Journal of Political Science*, 42(2), 465-479.
- Zagrebin, A. (2020). Concepts of Democracy in Democratic and Nondemocratic Countries. *International Political Science Review*, 41(2), 174-191.
- Zhai, Y. (2019). Popular Conceptions of Democracy and Democratic Satisfaction in China. *International Political Science Review*, 40(2), 246-262.

BÖLÜM 5

Türk Siyasetini Çerçeveleme Denemesi: Siyasal Kültür, Siyasal İletişim ve Kamuoyu

Özgür Olgun ERDEN¹

GİRİŞ

Siyaseti anlama ve açıklamanın pek çok biçiminden bahsedilebilir. Sınıf analizi (Poulantzas, 1976; Wright, 2014; Mandel, 1992), ulus-devlet inşa süreçleri (Keitner, 2007; Hippler, 2007), üretim ilişkileri ve yapısı (Marx ve Engels, 1998; Wallerstein, 1983; Lefebvre, 1990), ekonomik gelişme ve ilerleme (Wallerstein, 1991; Amin 1977), siyasal-ideolojik çatışma ve mücadeleler, hegemonya üretimi (Althusser, 2014; Joseph, 2003; Sassoon, 1987) bunlar arasında ilk akla gelenlerdir. Bunlar siyasete, siyasal yapılara, ilişkilere ve pratiklere belli bir perspektiften bakmanın özgün biçimleridir. Bunların yanında, medyanın gücü ve rolünün giderek arttığı günümüzün toplum formasyonlarında siyaseti, siyasal yapı ve dinamiklerini, siyasal süreçleri ve ilişki biçimlerini anlama ve açıklamanın bir başka yolu siyasal kültür yaklaşımı (Ben-Dor, 1977; Jackman ve Miller, 1996)'dır. Özellikle kitle medyasının kapsam ve yayılımının giderek genişlediği mevcut toplum yapılarında imajın, kimliğin, sembollerin, yaşam tarzının, ideolojinin ve kültürün giderek ön plana çıkmasıyla siyasal kültür var olan siyasal yapı ve süreçleri, siyaseti ve siyasal pratikleri, siyasal mücadeleleri, çelişkileri/çatışmaları ve dinamikleri anlama ve açıklama da önemli bir analiz nesnesi haline gelmiştir. Şüphesiz, bunun temel sebeplerinden biri siyasetin, siyasal pratik ve faaliyetlerin gerçekleştiği ana mecranın medya ve kitle iletişim araçlarının olmasının büyük rolü ve etkisi vardır. Son yıllarda, kültür incelemeleri çalışmaları altında toplumsal düzenin sürdürülmesinde medya ve -siyasal- iktidar arasındaki ilişkiler

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Uşak Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, ozgurolgunerden@gmail.com, ORCID iD: 0000-0002-2793-2102

la da fazlasıyla kutuplaştırıcı ve polarizasyona açık bir siyaset olduğu savunulur.

KAYNAKLAR

- Akgün, B. (2008) Türkiye’de Devletçi Siyasal Kültür ve Demokratik Konsolidasyon Sorunu. *Demokrasi Platformu* 4 (14), 1-20.
- Akkır, R. (2023). Türkiye’de Genel Seçimler ve Demokrasi. Y. Özkır (Ed.), *Türkiye’de Demokrasi Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları* (41-123). Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Albig, W. (1956). *Modern Public Opinion*. McGraw Hill.
- Almond, G. & Sidney, V. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in the Five Nations*. Princeton University Press.
- Althusser, L. (2014). *On the Reproduction of Capitalism: Ideology and Ideological State Apparatuses*. Verso.
- Amin, S. (1997). *Imperialism and Unequal Development*. Monthly Review Press.
- Balcı Ş. & Bekiroğlu, O. (2015). Türkiye’de Siyasal Kampanya Uygulamaları. İ. Çağlar & Y. Özkır (Eds.), *Türkiye’de Siyasal İletişim 2007-2015* (11-18). Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)
- Ben-Dor, G. (1977). Political Culture Approach to Middle East Politics. *International Journal of Middle East Studies*, 8 (1), 43-63. <https://www.jstor.org/stable/162453>
- Berkes, N. (1969). *Türkiye İktisat Tarihi: Osmanlı Ekonomik Tarihinin Temelleri*. Gerçek Yayınevi
- Bogdanor, V. (1999). *Blackwell’in Siyaset Bilimi Ansiklopedisi* (Çev. Bülent Peker-Erhan Yükselci-Leyla Keskiner). Ümit Yayıncılık.
- Brint, M. (2018). *A Genealogy of Political Culture*. Routledge.
- Brown, J. (1987). The Military and Politics in Turkey. *Armed Forces & Society* 13 (2), 235-253.
- Canbey, M. (2023). CHP’nin 2002, 2007, 2015, 2015, 2018 Seçimlerinde Siyasal İletişimi. Y. Özkır (Ed.), *Türkiye’de Demokrasi Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları* (263-317). Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Cemil, O. (2005). Cles pour la modernisation des institutions politiques [Keys to the modernization of political institutions], *Powers* 4 (115), 5-23.
- Chisick, H. (2002). Public Opinion and Political Culture in France during the Second Half of the Eighteenth Century. *The English Historical Review* 117 (470), 48-77. <https://www.jstor.org/stable/579319> .
- Cook, E. A., Jelen, T. G. & Wilcox C. (1993). State Public Cultures and Public Opinion about Abortion. *Political Research Quarterly* 46 (4), 771-781. <http://www.jstor.com/stable/448930>.
- Dursun, D. (2002). *Siyaset Bilimi*, Beta Yayıncılık.
- Erikson, R. S., McIver, J. P. & Wright, G. C. (1987). State Political Culture and Public Opinion. *The American Political Science Review* 81 (3), 797-814. <http://www.jstor.org/stable/1962677> .
- Gencer, B. (2003). Türk Siyasi Kültürü: Analitik Bir Çerçeveye Doğru. *Liberal Düşünce Dergisi* 32, 97-118.
- Hardt, H. (1999). “Eleştirel”in Geri Dönüşü ve Radikal Muhalefetin Meydan Okuyuşu: Eleştirel Teori, Kültürel Çalışmalar ve Amerikan Kitle İletişimi Araştırması. (Çev. Mehmet Küçük). M. Küçük (Ed.), *Medya, İktidar, İdeoloji* (2. Baskı, 15-75). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Hippler, J. (2007). Ulus İnşası Konseptleri ve Teorik Yönleri: Şiddetli Anlaşmazlıklar, Anlaşmazlıklardan Kaçınma ve Ulus İnşası-Terminoloji ve Politik Konseptler. (Çev. Algan Sezgintüredi, Burhan Şaylı). J. Hippler (Ed.), *Ulus İnşası* (1. Baskı, 7-19). Versus Kitap.
- Iyengar, S. (1997). Siyasete Erişim Yanlılığı: Televizyon Haberleri ve Kamuoyu. (Çev. Süleyman İrvan). S. İrvan (Der.), *Medya, Kültür, Siyaset* (1. Baskı, 233-252). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Iyengar, S. (2017). A Typology of Media Effects. K. Kenski & K. H. Jamieson (Eds.), *The Oxford*

- Handbook of Political Communication* (1. Baskı, 59-68). Oxford University Press.
- Jackman, R. W. & Miller, R. A. (1996). A Renaissance of Political Culture?. *American Journal of Political Science*, 40 (3), 632-659. <https://doi.org/10.2307/2111787>
- Jamieson, K. H. & Kenski, K. (2017). Political Communication: Then, Now, and Beyond. K. Kenski & K. H. Jamieson (Eds.), *The Oxford Handbook of Political Communication* (1. Baskı, 3-11). Oxford University Press.
- Jillson, C. (2018). *American Government: Political Development and Institutional Change*. Routledge.
- Joseph, J. (2003). *Social Theory: An Introduction*. New York University Press.
- Kabasakal-Arat, Z. K. (2019). Human Rights. A. Özerdem & M. Whiting (Der.), *The Routledge Handbook of Turkish Politics* (299-314). Routledge
- Kavanagh, D. (1972). *Political Culture*. The Macmillan Press.
- Keitner, C. I. (2007). *The Paradoxes of Nationalism: The French Revolution and Its Meaning for Contemporary Nation Building*. State University of New York Press.
- Kemp, G. (2016). Media History. G. Kemp, B. Bahador, K. McMillan & C. Rudd (Eds.), *Politics and the Media* (2. Baskı, 22-34). Auckland University Press.
- Kemp, G. (2016). Media, Politics and Democracy. G. Kemp, B. Bahador, K. McMillan & C. Rudd (Eds.), *Politics and the Media* (2. Baskı, 8-21). Auckland University Press.
- Kökçe, H. (2023). Milliyetçi Hareket Partisi'nin 3 Kasım 2002, 22 Temmuz 2007, 7 Haziran 2015, 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Seçimlerinde Siyasal İletişim Yönetimi. . Özkır (Ed.), *Türkiye'de Demokrasi Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları* (319-367). Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Krutz, G. (2021). *American Government 3e*. Rice University-Openstax.
- Lefebvre, H. (1990). *Marksizm* (Çev. Vedat Günyol). Alan Yayıncılık.
- Mandel, E. (1992). *Marksizme Giriş* (Çev. Orhan Dilber, Şadi Ozansü). Yazın Yayıncılık
- Mardin, Ş. (1990). *Türkiye'de Toplum ve Siyaset Makaleler I*, M. Türköne & Tunca Önder (Der.), İletişim Yayınları.
- Marx, K. & Engels F. (1998). *The German Ideology*. Prometheus Books.
- McNair, B. (2003). *An Introduction to Political Communication*. Routledge.
- Moy, P. & Neumann, R. (2024). Political Communication: A Lens on Society. P. Moy & R. Neumann (Eds.), *Political Communication, Culture, and Society* (1. Baskı, 19-25). Routledge.
- Noelle-Neumann, E. (1959). Mass Communication Media and Public Opinion. *Journalism Quarterly* 36 (4), 401-409. <https://doi.org/10.1177/107769905903600401> .
- Noelle-Neumann, E. (1997). Suskunluk Sarmalı Kuramı'nın Medyayı Anlamaya Katkısı. (Çev. Süleyman İrvan). S. İrvan (Der.), *Medya, Kültür, Siyaset* (1. Baskı, 223-232). Bilim ve Sanat Yayınları.
- Özkan, A. (2016). *7 Haziran ve 1 Kasım Seçimlerinde Siyasal İletişim*. Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA)
- Özkır, Y. (2023). AK Parti'nin 3 Kasım 2002, 22 Temmuz 2007, 12 Haziran 2012, 7 Haziran 2015, 1 Kasım 2015 ve 24 Haziran 2018 Genel Seçimlerindeki Siyasal İletişim Yönetimi. Y. Özkır (Ed.), *Türkiye'de Demokrasi Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları* (183-262). Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Özkır, Y. (2023). Türkiye'de Demokrasi ve Siyasal İletişim Kampanya İçerikleri. Y. Özkır (Ed.), *Türkiye'de Demokrasi Siyasal İletişim ve Seçim Kampanyaları* (125-147). Türkiye Araştırmaları Vakfı Yayınları
- Perloff, R. M. (2014). *The Dynamics of Political Communication: Media and Politics in a Digital Age*. Routledge.
- Pfetsch, B. (2001). Political Communication Culture in the United States and Germany. *Press/Politics* 6 (1), 46-67.

- Pfetsch, B. (2004). From Political Culture to Political Communications Culture: A Theoretical Approach to Comparative Analysis. F. Esser & B. Pfetsch (Eds.), *Comparing Political Communication: Theories, Cases, and Challenges* (1. Baskı, 344-366). Cambridge University Press.
- Pfetsch, B. & Esser, F. (2012). Comparing Political Communication. F. Esser & T. Hanitzsch (Eds.), *Handbook of Comparative Communication Research* (1. Baskı, 25-47). Routledge.
- Poulantzas, N. (1976). *The Crisis of the Dictatorships*. (Çev. David Fernbach). Humanities Press.
- Pye, L. W. (1965). Introduction: Political Culture and Political Development. L. W. Pye & S. Verba (Eds.), *Political Culture and Political Development* (3-26). Princeton University Press.
- Sassoon, A. S. (1987). *Gramsci's Politics*. Hutchinson Education.
- Savigny, H. (2002). Public Opinion, Political Communication and the Internet. *Politics* 22 (1), 1-8. <https://doi.org/10.1111/1467-9256.00152>
- Sidney, V. (1965). Comparative Political Culture. L. W. Pye & S. Verba (Eds.), *Political Culture and Political Development*, (512-560). Princeton University Press.
- Street, J. (2001). *Mass Media, Politics and Democracy*. Palgrave.
- Tachau, F. & Heper, M. (1983). The State, Politics, and the Military in Turkey. *Comparative Politics* 16 (1), 17-33.
- Thompson, J. (2013). *British Political Culture and the Idea of 'Public Opinion', 1867-1914*. Cambridge University Press.
- Turan, İ. (1986). Türkiye'de Siyasal Kültürün Oluşumu, E. Kalaycıoğlu & A. Y. Sarıbay (Der.), *Türk Siyasal Hayatının Gelişimi* (461-487). Beta Basım Yayım).
- Turan, İ. (1993). Türkiye'de Din ve Siyasal Kültür. R. Tapper (Der.), *Çağdaş Türkiye'de İslam: Din, Siyaset, Edebiyat ve Laik Devlet* (39-69). Sarmal Yayınevi.
- Wallerstein, I. (1983). *Historical Capitalism*. The Thetford Press.
- Wallerstein, I. (1991). *The Capitalist World-Economy*. Cambridge University Press.
- Williams, R. (1979). The Growth and Role of The Mass Media. C. Gardner (Ed.), *Media, Politics and Culture: A Socialist View* (1. Baskı, 14-24). The Macmillan Press.
- Wright, E. O. (2014). Neo-Marksist Sınıf Analizinin Esasları. (Çev. Çiğdem Çıdamlı). E. O. Wright (Ed.), *Sınıf Analizine Yaklaşımlar* (1. Baskı, 15-48). NotaBene Yayınları.
- Wright, E. O. (2014). *Sınıf Analizine Yaklaşımlar* (Çev. Ed. Vefa Saygın Öğütle) E. O. Wright (Ed.). NotaBene Yayınları.
- Yiğitbaşı, K.G. (2015). 22 Temmuz'dan 7 Hazirana'ya Kampanyalar Ekseninde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AK Parti) Siyasal İletişimi. İ. Çağlar & Y. Özkır (Eds.), *Türkiye'de Siyasal İletişim 2007-2015* (19-54). Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA).
- 24 Haziran 2018 Genel Seçimler MHP Seçim Beyannamesi. https://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/24haziran2018_secim_beyannamesi_tam_web.pdf

Siyasal Partiler

Fatih YILDIZ¹

SİYASAL PARTİ KAVRAMININ MAHİYETİ

Siyaset her şeyden evvel iktidar ilişkilerine dair bir kurumdur. İktidarın hangi yöntemle kim ya da kimler tarafından elde edileceği, nasıl paylaşılacağı, nasıl kullanılacağı üzerine binlerce yıldır birçok düşünür kalem oynatmıştır. Çağdaş toplumların bir olgusu olan siyasi partiler, iktidara yani yönetmeye talip olan örgütlerdir. Kavrama dair yapılan tanımlama girişimleri de bu keyfiyete işaret etmektedir. Siyaset alanı açısından önemli pek çok kavramın tanımında referans bir sosyal bilimci olan Max Weber'e (2006: s.300) göre siyasi partilerin eylemleri sosyal güç ve iktidar kazanma amacına matuftur; siyasi partiler, içeriği ne olursa olsun bir sosyal eylemi etkilemeye çalışırlar. Türkiye'de siyasi partiler üzerine sosyolojik bir çalışma ilk defa Niyazi Berkes tarafından yapılmıştır. *Siyasi Partiler* adını taşıyan eser, Türkiye'de çok partili siyasi hayata geçiş açısından çok önemli bir eşikte, 1946 yılında yayınlanmıştır. Berkes'e göre "parti daima belirli meseleler karşısında başkalarından ayrılışı ifade" ettiği gibi Türkçeye Fransızcadan girmiş olan "parti" kelimesi öncesinde kullanılan "fırka" kelimesi de başkalarından ayrılışı ifade eder: "Baskalarından ayrı fakat birbirine benzer belirli kanaatler taşıyan kimseler arasındaki beraberlik, iktidarı elde etmeğe yöneltildiği zaman 'parti' olur" (Berkes, 1946: s.2). Münci Kapani ise (2010: s.176) "bize göre, değişik parti tiplerini kapsayacak şekilde fonksiyonel bir tanımlamaya gitmekte yarar vardır" dedikten sonra siyasi parti kavramını şöyle tanımlamıştır: "Bir program etrafında toplanmış, siyasi iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden sürekli bir örgüte sahip kuruluşlar..." Kapani'ye göre siyasi par-

¹ Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, fatihyildiz@akdeniz.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-4746-7866

devam eden koalisyon hükûmeti, 2001 yılı şubat ayında patlak veren ekonomik krizle sarsılmış ve seçimler erkene alınmıştır. 2001 yılı ağustos ayında kurulan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin %34,3 oy alarak tek başına iktidar olduğu 2002 yılının kasım ayında yapılan genel seçimlerde, 1999 yılının kazanan partileri büyük bir oy kaybına uğrayarak Meclis'e girememişlerdir. Çok partili sistemde, bu kadar kısa bir dönem içinde partiler arasında böyle büyük oy geçişleri, dünyada emsaline pek rastlanılmayan bir keyfiyettir.

1987-2002 arasında Türkiye'de birbirinden çok farklı programlara sahip pek çok siyasal partinin rekabet halinde olduğu bir dönem yaşanmıştır. Şerif Mardin'in sözleriyle (2015: s.198): "Modern Türkiye'nin tarihi, birbiri içine nüfuz eden ve yakınlıkları içinde dönüştürülen 'geleneksel' güçler ve modernlik arasında, karmaşık, çok katmanlı bir karşılaşmadır." İşbu karşılıklı konumlanışlar bahsi geçen dönemde siyaset alanının fay hatlarını belirlemiştir. Türkiye'de 1950'de çok partili siyasal hayata geçilmesiyle birlikte siyasal partiler, başka ülkelerde de olduğu gibi toplumda var olan ayrışma konuları üzerinden birbirlerine karşı konum almışlardır. Bu mücadele konularının başında şüphesiz ki din-toplum-siyaset ilişkileri gelmektedir. Ayrıca toplumda var olan etnik ve mezhebi farklılıklar Türkiye'de siyaset alanının diğer önemli kutuplaşma konularıdır. Türkiye'de çok partili siyasal sistem, bahsi geçen bu ayrışma konuları üzerine inşa edilmiştir. 2002 yılından itibaren, hâkim parti sistemini düşündürecek şekilde sürekli olarak seçimleri kazanan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin seçim başarılarında, 2002 yılından öncesinde -bilhassa din-toplum-siyaset ilişkileri özelinde- yaşanan olayların önemli bir payı vardır. O sebeple 2002 yılından sonra Türkiye'de parti sistemi de dahil siyasal ilişkileri anlamak, bu dönemin siyasal aktörlerinin yaptıklarını ve söylediklerini de dikkate alarak; fakat öncelikle modernleşme sürecinin en başından bugünlere kadar Türkiye'nin sosyal ve siyasal yapısının nasıl şekillendiğine bakılarak anlaşılabilir.

KAYNAKLAR

- Berkes, N. (1946). *Siyasi Partiler*. İstanbul: Yurt ve Dünya Yayınları.
- Duverger, M. (1974). *Siyasi Partiler*. (Çev. Ergun Özbudun). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Etzioni, A. (1968). *The Active Society: A Theory of Societal and Political Processes*. London: Macmillan Publishing Co.
- Gunther, R. & Diamond, L. (2001). Types and Functions of Parties. *Political Parties and Democracies*, (ed. R. Gunther & L. Diamond). pp. 3-40. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Heywood, A. (2013). *Politics*. London: Palgrave Foundations.
- Jurcher, E. J. (2017). *Turkey: A Modern History*. London: I. B. Tauris.

- Kapani, M. (2010). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Kaynar, M. K. (der). (2007). *Cumhuriyet Dönemi Siyasi Partileri-1923-2006*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kışlalı, A. T. (1997). *Siyaset Bilimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kirchheimer, O. (1966). The Transformation of the Western European Party Systems. in *Political Parties and Political Development*. (ed. LaPalombara, J. & Weiner, M.). pp. 177-200. New Jersey: Princeton University Press.
- Mardin, Ş. (2015). *Türkiye, İslam ve Sekülerizm-Makaleler 5*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Mumcu, U. (2019). *Behice Boran ile Söyleşi: Bir Uzun Yürüyüş*. Ankara: um:ag Vakfı Yayınları.
- Özbudun, E. (1979). *Siyasal Partiler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Sartori, G. (2005). *Parties and party systems: a framework for analysis*. Colchester: ECPR Press.
- Teziç, E. (1976). *100 Soruda Siyasi Partiler*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Volpi, F. (2020). Siyasi Partiler. (Çev. Gülkan Ahıska). *Sosyoloji Sözlüğü* içinde. (ed. Bryan S. Turner). ss. 801-802. İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Weber, M. (2006). *Sosyoloji Yazıları*. (Çev. Taha Parla). İstanbul: Deniz Yayınları.
- Yıldız, F. (2023). Erol Güngör'ün Entelektüel Kimliği ve Türk Soluna Dâir Yaklaşımı. *Tezkire Dergisi*. (82), 43-67.
- Yıldız, F. (2023). *Osmanlı Türk Modernleşmesinde Rus Tesiri (1689-1876)*. Konya: Eğitim Yayınevi.

Siyaset, Kent ve Tabakalaşma

Şerafettin SEVGİLİ¹

GİRİŞ

Kentlerin yaşam koşulları, insanlığın doğasından uzaklaşmasının en çarpıcı sahnesini oluştururken (Wirth, 1938), bu yabancılaşmayı derinleştiren temel dinamik, toplumsal sınıflara göre inşa edilmiş politikalardır. Toplumsal ilişkilerin ve yaşam biçiminin kalıbı olarak görülebilecek mekân, değişime uğradıkça mekânı paylaşan insanların ilişkilerinde de değişimler meydana gelir. Mekân, yalnızca fiziki yapıların meydana getirdiği bir yer değildir. Bununla beraber insan etkileşimlerinin meydana geldiği, insanlar ile çevresi arasındaki ilişkiyi şekillendiren sosyopolitik bir alandır. Bu anlamda mekân değiştikçe mekân ile etkileşim halinde olan toplumsal yaşam da değişmektedir. Toplumsal değişimin mekâna bağlı değişimi tipik biçimde 20. yüzyıl kent sorunlarına bağlı olarak açıklanabilir. Kentte mekânın bir yaşam alanı olarak görülmesinden ziyade iktisadi boyutunun ön plana çıkması, mekânı paylaşan kitleyi ve kitlenin yaşam tarzını da belirlemektedir. Kentin görece “gözde” mekânlarından, etnik olarak öteki ve iktisadi olarak ise yoksul kitlelerden ayrıştırılması neoliberal kent politikalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Kentsel yenileme, dönüşüm veya nadir de olsa sıhhileştirme olarak tanımlanan süreçler, mekânın sakinlerinin yerinden edilip, yeni sakinlerinin yerleştirilmesi durumunu beraberinde getirmektedir. Değişen kitle, beraberinde mekânı da değiştirmektedir.

Kentsel mekân, salt kalabalık çoğunluğun çeşitli sebeplerle bir araya gelerek yaşam sürdürdüğü alanlar değildir. Kent mekanları, en başta modernlik ve sana-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Nişantaşı Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, serafettin.sevgili@nisantasi.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2649-6385

Sonuç olarak, mekân siyaseti, toplumsal eşitsizliklerin ve sınıfsal yapıların analizinde temel bir rol oynamaktadır. Mekân, yalnızca fiziksel bir alan olmaktan öte, toplumsal mücadelelerin, kimlik inşasının ve siyasal iktidarın mekânsal tezahürlerini barındıran bir zemindir. Mekânın bu bağlamda ele alınması, toplumsal yapının nasıl biçimlendiğini ve bu biçimlenmenin hangi dinamiklerle yeniden üretildiğini anlamak açısından önemlidir. Bu nedenle, mekânı sınıfsal bir perspektifle incelemek, yalnızca mekânın dönüşüm dinamiklerini anlamaya yönelik değil, aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin ve ayrışmaların nasıl aşılabileceğine dair eleştirel bir bakış açısı geliştirmek için de gereklidir.

KAYNAKLAR

- Alver, K. (2007). *Siteril hayatlar: Kentte mekânsal ayrışma ve güvenli siterler*. Ankara: Hece Yayınları.
- Andersen, H. T. (2004). Spatial-not social polarisation: Social change and segregation in Copenhagen. *The Greek Review of Social Research*, 145-165.
- Arapça Sözlük. (n.d.). Mekân kelimesinin anlamı. *almaany.com*. <https://almaany.com>
- Aytaç, Ö. (2017). Kent, metropol ve değişen yer/mekân imajları. *Mukaddime*, 8(1), 1-23.
- Balakrishnan, R., & Zenaïda, T. (2005). Spatial residential patterns and socioeconomic integration of Filipinos in Canada. *Canadian Ethnic Studies*, 37(1).
- Bayraktutan, Y., Akbulut, F., & Özbilgin, M. (2016). Mekansal ayrışma: İktisadi dinamikleri ve Türkiye üzerine bir değerlendirme. *Journal of International Social Research*, 9(43).
- Boer, R. (2003). *Marxist Criticism of the Hebrew Bible*. London: Bloomsbury.
- Borden, I. (1997). Space beyond: Spatiality and the city in the writings of Georg Simmel. *The Journal of Architecture*, 2(4), 313-335.
- Castells, M. (1977). *Kent Sorunu*. <https://erayaktepe.wixsite.com/kentcevre/kent-sorunu>
- Castells, M., & Sheridan, A. (1977). *The urban question: A Marxist approach*.
- Cevzici, A. (1999). *Felsefe sözlüğü*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Clark, K. B. (1965). *Dark Ghetto: Dilemmas of Social Power*. New York: Evanston and London: Harper and Row Publishers.
- Crang, M. (1998). *Cultural Geography*. New York: Routledge.
- Çetin, İ. (2012). Kentsel ayrışma ve mekânsal kümelenme biçimleri. *İdealkent*, 3(7), 160-186.
- Danış, D., & Kayaalp, E. (2005). Bir bağlamlandırma denemesi: Elmadağ'da göçmenlik deneyimleri. H. Kurtuluş (Ed.), *İstanbul'da kentsel ayrışma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- De Certeau, M. (1984). Walking in the city. *Beyond the Body Proper: Reading the Anthropology of Material Life*, 249-258.
- De Certeau, M. (2009). *Gündelik hayatın keşfi*. Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Duman, B., & Alacahan, O. (2012). Getto tartışmasına bir metropolden bakmak: Adana örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(2), 55-74.
- Erder, S. (2004). Getto kavramı üzerine. *Adadan Odaya: Yaşamdan Yapıya Konut Çevresi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Gans, H. J. (2002). The sociology of space: A use-centered view. *City and Community*, 1. New York: American Sociological Association.
- Geniş, Ş. (2007). Küreselleşme, toplumsal eşitsizlik ve mekânsal ayrışma. *Sivil Toplum: Düşünce & Araştırma Dergisi*, 5.

- Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin mekân kuramının yapısal ve kavramsal çerçevesine dair bir okuma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26(3), 1-29.
- Goffman, E. (2014). *Damga*. (Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı, & N. Ağımash). Ankara: Heretik Yayıncılık.
- Gökce, D., & Cengiz, M. (2016). Kentsel dönüşümde mekânsal ayrışmayı azaltmanın bir aracı olarak mahalle eylem planı: Konya-Doğanlar Mahallesi örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 20(2).
- Harvey, D. (1990). Between space and time: Reflections on the geographical imagination. *Annals of the Association of American Geographers*, 80(3), 418-434.
- Harvey, D. (1996). Cities or urbanization? *City*, 1(1-2), 38-61.
- Harvey, D. (2002). Sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramı. B. Duru & A. Alkan (Eds.), 20. *Yüzyıl Kenti*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Harvey, D. (2008). The right to the city. <https://davidharvey.org/media/righttothecity.pdf>
- Işık, O. (1994). Değişen toplum/mekân kavrayışları: Mekânın politikleşmesi, politikanın mekân-sallaşması. *Toplum ve Bilim*, 64-65. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Işık, O., & Pınarcıoğlu, M. M. (2005). *Nöbetleşe yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Kodalak, M. (n.d.). Metropol afektleri ve hayatın akışı. *Manifold*. <https://manifold.press/metro-pol-afektleri-ve-hayatın-akisi>
- Lefebvre, H. (1976). *The survival of capitalism: Reproduction of relations of production* (F. Bryant, Trans.). New York: St. Martin's Press.
- Lefebvre, H. (2010). *Modern dünyada gündelik hayat* (2. Baskı, I. Gürbüz, Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Lefebvre, H. (2014). *Mekânın üretimi* (2. Baskı, I. Ergüden, Çev.). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: The Technology Press & Harvard University Press.
- Marcuse, P. (2005). Enclaves yes, ghettos no: Segregation and the state. In D. P. Varady (Ed.), *Desegregating the city: Ghettos, enclaves & inequality*. Albany: State University of New York Press.
- Marmasan, D. (2014). Bir mekânsal ayrışma modeli olarak modern gettolaşma: Televizyon reklamları üzerine bir inceleme. *Global Media Journal: TR Edition*, 5(9).
- Marx, K. (1992). *Capital: A critique of political economy* (Vol. 1). Penguin Classics. (Orijinal çalışma 1867).
- Özcan, S. (2018). Kitap değerlendirmesi: Manuel Castells, The City and the Grassroots. *SAM Blog*. <http://samblog.org/kitap-degerlendirmesi-manuel-castells-the-city-and-the-grassroots/>
- Özgür, E. F. (2006). Sosyal ve mekânsal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: Kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği. *Planlama Dergisi*, 4, 79-95.
- Peach, C. (2005). The ghetto and the ethnic enclave. In D. P. Varady (Ed.), *Desegregating the city: Ghettos, enclaves & inequality* (pp. 31-48). Albany: State University of New York Press.
- Pérouse, J. F., & Daniş, A. D. (2005). Zenginliğin mekânda yeni yansımaları: İstanbul'da güvenli siteleri. *Toplum ve Bilim*, 104, 92-123.
- Preteceille, E. (1990). Political paradoxes of urban restructuring: Globalization of the economy and localization of politics. In J. Logan & T. Swanstrom (Eds.), *Beyond the city limits* (pp. 27-59). Philadelphia: Temple University Press.
- Savran, S. (2015). Sınıfları haritalamak: Sınıflar birbirinden nasıl ayrılır. *Marksizm ve sınıflar*, 2, 25-67.
- Silvey, R. M. (2000). Stigmatized spaces: Gender and mobility under crisis in South Sulawesi, Indonesia. *Gender, Place and Culture: A Journal of Feminist Geography*, 7(2), 143-161.
- Simmel, G. (2002). The metropolis and mental life. In G. Bridge & S. Watson (Eds.), *The Blackwell City Reader*. Malden: Blackwell.
- Sipahi, E. B. (2012). "Yeni" liberalizmin "yeni" yaşam alanları olarak güvenli siteleri: Konya örneği. *İDEALKENT*, 3(7), 110-135.

- Soja, E. W. (1989). *Postmodern geographies*. London & New York: Verso.
- Solak, S. S. G. (2017). Mekân-kimlik etkileşimi: Kavramsal ve kuramsal bir bakış. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 13-37.
- Wacquant, L. (2007). İlerlemiş marjinalite çağında bölgesel damgalama. *Birikim Dergisi*, 219.
- Wacquant, L. (2008). Ghettos and anti-ghettos: An anatomy of the new urban poverty. *Thesis Eleven*, 94, 113-118.
- Wacquant, L. (2015). *Kent paryaları: İleri marjinaliteğin karşılaştırmalı sosyolojisi* (M. Doğan, Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi. (Orijinal eser 2008'de yayımlandı).
- Wirth, L. (1938). Urbanism as a way of life. *American Journal of Sociology*, 44(1), 1-24.
- Wirth, L. (Ed.). (1998). *The ghetto* (Vol. 7). New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.
- Yılgür, E. (2013). Nişantaşı Teneke Mahallesi: Mekânsal dönüşümün algısal ve sosyolojik arka planı. *MSGSÜ Sosyal Bilimler*, 8, 31-47.
- Yonucu, D. (2014). Türkiye'de bir yönetim biçimi olarak mekânsal ayrıştırma: Tehlikeli mahalleler, olağanüstü hâl ve militarist sınır çizimi. In A. B. Candan & C. Özbay (Eds.), *Yeni İstanbul çalışmaları: Sınırlar, mücadeleler, açılımlar*. İstanbul: Metis Yayınları.

Avrupa'da Yükselen Radikal Popülist Sağ Siyasi Akımın AfD Örneği Üzerinden Okunması

Betül TANSEL¹

GİRİŞ

Günümüz ulusal ve uluslararası siyasi arenasında tartışılan konular, söylemler ve seçim sonuçlarına baktığımızda gün geçtikçe kendisinden daha çok söz ettiren ve taraftar toplayan bir eğilimle karşı karşıyayız: Popüler Radikal Sağ (PRS)... Bu tanım, Hollandalı siyaset bilimci Cas Mudde (2007) tarafından ortaya atılmış ve sonrasında akademisyenler tarafından giderek daha fazla kullanılmaya başlanmıştır. Biz de çalışmamızda bu tanıma kullanacağız.

Ekonomilerin 1990'lar ve 2000'lerin başındaki çeşitli ve daha durgun performansın ardından, 2008 mali krizi ile kamu borç krizine verilen yanıt, 2015 mülteci krizi neticesinde mültecilerin dağıtımını konusundaki tartışmalar ve bazı üye devletlerde hukukun üstünlüğü ve yargı bağımsızlığının zedelenmesi Avrupa Birliği üyeleri arasındaki derin ayrılıkları gözler önüne serdi. Bu gelişmeler 2010'ların başından bu yana ana akım siyasi partilerin aleyhine sonuçlanırken sağ popülist partiler ivme kazanmaya başladı. Bu ivmenin üç özelliği vardır: Birincisi, ulusal egemenliği yeniden tesis etme ve göçmenler yerine yerlilere öncelik veren politikalar uygulama sözü veren partilerin başarılı seçim performansı; ikincisi, bu partilerin makamlara erişim yoluyla kendi siyasi sistemlerine giderek daha fazla yerleşmeleri; ve üçüncüsü, diğer partilerin politika gündemini etkileme kabiliyetlerinin artması.(Halikiopoulou & Vlandas, 2022, ss. 5-6)

Avrupadaki radikal sağ popülist partilerin “ideolojik olarak homojen bir blok” (De Lange & Mügge, 2015, s. 62) veya “monolitik bir blok” (Harteveld

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Esenyurt Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Sosyoloji Bölümü
betultansel@esenyurt.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-2035-5661

ise sığrama görülmemektedir. 2019 %10 olan oran şu an %11'dir. Ancak gençler radikal düşüncelere kayınca orada kalmaktadırlar. Siyasete dair cevapları gayet nettir. Bilmiyorum vs. gibi seçenekleri kullanmıyorlar. Yabancı düşmanlığına dair korku %58 ile dördüncü sırada, %34'ü ise daha fazla göçmen gelmesinden korkmaktadır. Demokrasinden memnundur. Klasik cinsiyet rol dağılımına destek ise yüksek görülmektedir(COSMO TÜRKÇE).

Seçmenlerin AfD'ye artan iltifatı, Overtone penceresi üzerinden yayılan ve ana akıma dönüşen radikal popüler sağ söylemler ve sosyal medya platformu olan TikTok aracılığıyla gençliğe hitap etme politikaları AfD'nin Alman siyasetinde de ve belki de diğer radikal sağ partilerle birlikte uluslararası alanda da bir aktör olarak karşımıza çıkmaya devam edeceğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

- AFD. "Courage to Stand up for Germany: For European Diversity: Party Program of the Alternative Für Deutschland for the Election to the European Parliament." Alternative for Germany, 2014.
- . "Europawahlprogramm: Programm Der Alternative Für Deutschland Für Die Wahl Zum 9. Europäischen Parlament 2019," 2019. www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2019/03/AfD_Europawahlprogramm_A5-hoch_web_150319.pdf.
- . "Programm Für Deutschland: Das Grundsatzprogramm Der Alternative Für Deutschland," 2016. www.alternativefuer.de/wp-content/uploads/sites/7/2016/05/2016-06-27_afd-grund-satzprogramm_web-version.pdf.
- . "Programm Für Deutschland: Wahlprogramm Der Alternative Für Deutschland Für Die Wahl Zum Deutschen Bundestag Am 24," 2017. www.afd.de/wp-content/uploads/sites/111/2017/06/2017-06-01_AfD-Bundestagswahlprogramm_Onlinefassung.pdf.
- Akkerman, Tjitske. "Comparing Radical Right Parties in Government: Immigration and Integration Policies in Nine Countries (1996–2010)." *West European Politics* 35, no. 3 (May 2012): 511–29. <https://doi.org/10.1080/01402382.2012.665738>.
- "Almanya'da Thüringen ve Saksonya Eyalet Seçimleri Federal Hükümeti Zorluyor," March 9, 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/almanya-thuringen-ve-saksonya-eyalet-secimleri-federal-hukumeti-zorluyor/3319922>.
- Aly, Götz. *Why the Germans? Why the Jews?: Envy, Race Hatred, and the Prehistory of the Holocaust*. Translated by Jefferson S. Chase. First Picador edition. New York: Picador, 2015.
- Arzheimer, Kai. "The AfD: Finally a Successful Right-Wing Populist Eurosceptic Party for Germany?" *West European Politics* 38, no. 3 (May 4, 2015): 535–56. <https://doi.org/10.1080/01402382.2015.1004230>.
- "Avrupa Parlamentosu Seçim Sonuçları Belli Oldu," November 6, 2024. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/avrupa-parlamentosu-secim-sonuclari-belli-oldu/3245181#>.
- "Avrupa Parlamentosu Seçimleri: Aşırı Sağ Güçlendi, 'merkez' Üstünlüğünü Korudu," Haziran 2024. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c2eeg30p4mqo>.
- Berbuir, Nicole, Marcel Lewandowsky, and Jasmin Siri. "The AfD and Its Sympathisers: Finally a Right-Wing Populist Movement in Germany?" *German Politics* 24, no. 2 (April 3, 2015): 154–78. <https://doi.org/10.1080/09644008.2014.982546>.

- Betz, Hans-Georg, and Fabian Habersack. "Regional Nativism in East Germany: The Case of the AfD." In *The People and the Nation: Populism and Ethno-Territorial Politics in Europe*, 110–35. London: Routledge, 2019.
- Boran, Hilken Doğaç. "Almanya'nın Sınır Kontrolü Hamlesi, Avrupa ve Schengen Bölgesi İçin Ne Anlama Geliyor?," Eylül 2024. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c36n6d476z1o>.
- Canovan, Margaret. "Populism for Political Theorists?" *Journal of Political Ideologies* 9, no. 3 (October 2004): 241–52. <https://doi.org/10.1080/1356931042000263500>.
- Chueri, Juliana. "Social Policy Outcomes of Government Participation by Radical Right Parties." *Party Politics* 27, no. 6 (November 2021): 1092–1104. <https://doi.org/10.1177/1354068820923496>.
- Coffe, Hilde. "Gender and the Radical Right." In *The Oxford Handbook of the Radical Right*, 200–211. Oxford University Press, 2018.
- COSMO TÜRKÇE. "AfD'nin Ayak Sesleri- Almanya Nereye Gidiyor?" Accessed November 25, 2024. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000668054606>.
- . "AfD'nin Önlenemeyen Yükselişi- Alman Siyaseti Nereye Gidiyor?" Accessed November 25, 2024. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000670408760>.
- . "Almanya'da Aşırı Sağın Yükselişi- Türk Toplumunu Tedirgin." Accessed November 25, 2024. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000658625122>.
- . "Almanya'da Müslüman Düşmanlığı." Accessed November 25, 2024. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000660057175>.
- . "Almanya'daki Gençler Hiç Olmadığı Kadar Siyasi," n.d. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000674440550>.
- . "AP Seçimlerinde Aşırı Sağ Damgası-Avrupa Nereye Gidiyor?" Accessed November 25, 2024. <https://podcasts.apple.com/tr/podcast/cosmo-t%C3%BCrk%C3%A7e-almanyada-%C3%B6ne-%C3%A7%C4%B1kan-konularda-bilgilendirici/id1193567724?i=1000658460121>.
- Dancygier, Rafaela. "Another Progressive's Dilemma: Immigration, the Radical Right & Threats to Gender Equality." *Daedalus* 149, no. 1 (January 2020): 56–71. https://doi.org/10.1162/daed_a_01773.
- De Lange, Sarah L., and Liza M. Mügge. "Gender and Right-Wing Populism in the Low Countries: Ideological Variations across Parties and Time." *Patterns of Prejudice* 49, no. 1–2 (March 15, 2015): 61–80. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2015.1014199>.
- "Desiderius-Erasmus-Stiftung." Accessed November 24, 2024. <https://erasmus-stiftung.de>.
- Dietze, Gabriele, and Julia Roth, eds. *Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond*. Gender Studies. Bielefeld: Transcript Verlag, 2020.
- Donà, Alessia. "The Rise of the Radical Right in Italy: The Case of Fratelli d'Italia." *Journal of Modern Italian Studies* 27, no. 5 (October 20, 2022): 775–94. <https://doi.org/10.1080/1354571X.2022.2113216>.
- Drolet, Jean-François, and Michael C. Williams. "The Radical Right, Realism, and the Politics of Conservatism in Postwar International Thought." *Review of International Studies* 47, no. 3 (July 2021): 273–93. <https://doi.org/10.1017/S0260210521000103>.
- Enggist, Matthias, and Michael Pinggera. "Radical Right Parties and Their Welfare State Stances – Not so Blurry after All?" *West European Politics* 45, no. 1 (January 2, 2022): 102–28. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1902115>.
- Enrico, Glaser, Marius Hellwig, Simone Rafael, Judith Rahner, Jan Riebe, and Rachel Spicker. "Country Case Study Germany." In *Triumph Of the Women? The Female Face of the Populist &*

- Far Right in Europe*, edited by Elisa Gutsche, 23–47. Friedrich-Ebert-Stiftung, 2018. <https://library.fes.de/pdf-files/dialog/14636.pdf>.
- Euronews, AP. “Almanya, Solingen'deki Bıçaklı Saldırı Ardından Oktoberfest İçin Güvenlik Önlemlerini Artırıyor,” September 19, 2024. <https://tr.euronews.com/2024/09/19/almanya-solingendeki-bicakli-saldiri-ardindan-oktoberfest-icin-guvenlik-onlemlerini-artiri>.
- Florin, Christiane. “Eine Brücke Zu Völkischem Denken.” *Deutschlandfunk*, May 12, 2017. <https://www.deutschlandfunk.de/christen-und-afd-eine-bruecke-zu-voelkischem-denken-100.html>.
- Gebhardt, Richard. “Der Kulturkampf Des Autoritären Populismus Gegen Die (Neo-)Liberalisierung Der Bundesrepublik Oder: Was Ist Der ‘Rechtsruck’?” In *Das Gesicht Des Völkischen Populismus: Neue Herausforderungen Für Eine Kritische Rechtsextremismusforschung*, edited by Alexander Häusler and Helmut Kellershohn, 38–56. Unrast, 2018.
- Gidron, Noam, and Bart Bonikowski. “Varieties of Populism: Literature Review and Research Agenda.” *SSRN Electronic Journal*, 2013. <https://doi.org/10.2139/ssrn.2459387>.
- Givens, Terri E. “The Radical Right Gender Gap.” *Comparative Political Studies* 37, no. 1 (February 2004): 30–54. <https://doi.org/10.1177/0010414003260124>.
- Golder, Matt. “Far Right Parties in Europe.” *Annual Review of Political Science* 19, no. 1 (May 11, 2016): 477–97. <https://doi.org/10.1146/annurev-polisci-042814-012441>.
- Grimm, Robert. “The Rise of the German Eurosceptic Party Alternative Für Deutschland, between Ordoliberal Critique and Popular Anxiety.” *International Political Science Review* 36, no. 3 (June 2015): 264–78. <https://doi.org/10.1177/0192512115575384>.
- Halikiopoulou, Daphne. “A Right wing Populist Momentum? A Review of 2017 Elections Across Europe.” *JCMS: Journal of Common Market Studies* 56, no. S1 (September 2018): 63–73. <https://doi.org/10.1111/jcms.12769>.
- Halikiopoulou, Daphne, and Tim Vlandas. “The Rise of the Far Right in Debtor and Creditor European Countries: The Case of European Parliament Elections.” *The Political Quarterly* 86, no. 2 (April 2015): 279–88. <https://doi.org/10.1111/1467-923X.12168>.
- . “Understanding Right-Wing Populism and What to Do about It.” *SSRN Electronic Journal*, 2022. <https://doi.org/10.2139/ssrn.4122538>.
- . “Understanding Right-Wing Populism and What to Do about It.” FRIEDRICH-EBERT-STIFTUNG, 2022. <https://ssrn.com/abstract=4122538>.
- Harteveeld, Eelco, Wouter Van Der Brug, Stefan Dahlberg, and Andrej Kokkonen. “The Gender Gap in Populist Radical-Right Voting: Examining the Demand Side in Western and Eastern Europe.” *Patterns of Prejudice* 49, no. 1–2 (March 15, 2015): 103–34. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2015.1024399>.
- Hawkins, Kirk A. *Venezuela's Chavismo and Populism in Comparative Perspective*. 1st ed. Cambridge University Press, 2010. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511730245>.
- Heinisch, Reinhard, Emanuele Massetti, and Oscar Mazzoleni. *The People and the Nation: Populism and Ethno-Territorial Politics in Europe*. Edited by Reinhard Heinisch, Emanuele Massetti, and Oscar Mazzoleni. 1st ed. Abingdon, Oxon ; New York, NY : Routledge, 2020. | Series: Routledge studies in extremism and democracy: Routledge, 2019. <https://doi.org/10.4324/9781351265560>.
- Heinisch, Reinhard, and Annika Werner. “Who Do Populist Radical Right Parties Stand for? Representative Claims, Claim Acceptance and Descriptive Representation in the Austrian FPÖ and German AfD.” *Representation* 55, no. 4 (October 2, 2019): 475–92. <https://doi.org/10.1080/00344893.2019.1635196>.
- Höcke, Björn, and Sebastian Hennig. *Nie zweimal in denselben Fluss*. Politische Bühne. Originalton. Lüdinghausen Berlin: Manuscriptum, 2018.
- Ivaldi, Gilles. “Contesting the EU in Times of Crisis: The Front National and Politi-

- cs of Euroscepticism in France.” *Politics* 38, no. 3 (August 2018): 278–94. <https://doi.org/10.1177/0263395718766787>.
- Kahmann, Bodo, and Marc Grimm. “AfD Und Judenbild. Eine Partei Im Spannungsfeld von Antisemitismus, Schuldabwehr Und Instrumenteller Israelsolidarität.” In *AfD & FPÖ: Antisemitismus, Völkischer Nationalismus Und Geschlechterbilder*, edited by Stephan Grigat, 41–59. nomos, 2017.
- Kosova, Vera, Wolfgang Fuhl, and Artur Abramovych, eds. *Was Juden zur AfD treibt: neues Judentum und neuer Konservatismus: jüdische Stimmen aus Deutschland*. 1. Auflage. GHV Edition Zeitgeschichte. Bad Schussenried: Gerhard Hess Verlag, 2019.
- Lang, Juliane. “Feindbild Feminismus: Familien- Und Geschlechterpolitik in Der AfD.” In *AfD & FPÖ: Antisemitismus, Völkischer Nationalismus Und Geschlechterbilder*, edited by Stephan Grigat. Nomos, 2017.
- Leidinger, Christiane, and Heike Radvan. “Antifeminismus Und Familismus von Rechts.” In *Völkisch-Autoritärer Populismus: Der Rechtsruck in Deutschland Und Die AfD*, edited by Alexander Häusler, 93–100. Hamburg: VSA: Verlag, 2018.
- Lemke, Christiane. “Right-Wing Populism and International Issues.” *German Politics and Society* 38, no. 2 (June 1, 2020): 90–108. <https://doi.org/10.3167/gps.2020.380204>.
- Mazzoleni, Oscar, and Gilles Ivaldi. “Economic Populist Sovereignism and Electoral Support for Radical Right-Wing Populism.” *Political Studies* 70, no. 2 (May 2022): 304–26. <https://doi.org/10.1177/0032321720958567>.
- Mudde, Cas. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 2007. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511492037>.
- Mudde, Cas, and Cristóbal Rovira Kaltwasser. “Vox Populi or Vox Masculini? Populism and Gender in Northern Europe and South America.” *Patterns of Prejudice* 49, no. 1–2 (March 15, 2015): 16–36. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2015.1014197>.
- Niedermayer, Oskar. “Die Soziale Zusammensetzung Der Parteimitgliederschaften,” October 21, 2022. www.bpb.de/politik/grundfragen/parteien-in-deutschland/zahlen-und-fakten/140358/soziale-zusammensetzung.
- Nöstlinger, Nette. “Germany Records Sharp Rise in Antisemitic Incidents.” Politico, Haziran 2024. <https://www.politico.eu/article/sharp-rise-in-antisemitic-incidents-recorded-in-germany-october-7/>.
- Pazderski, Georg. “Die Bundesregierung Muss Endlich Gegen Den Aggressiven Islam Vorgehen,” March 27, 2018. <https://www.afd.de/georg-pazderski-bundesregierung-verschweigt-tatsaechliche-kosten-fuer-fluechtlinge-2/>.
- Pfahl-Traughber, Armin. *Die AfD und der Rechtsextremismus: Eine Analyse aus politikwissenschaftlicher Perspektive*. Essentials. Wiesbaden: Springer VS, 2019.
- Quent, Matthias. *Deutschland rechts außen: wie die Rechten nach der Macht greifen und wie wir sie stoppen können*. Ungekürzte und aktualisierte Taschenbuchausgabe. München: Piper, 2021.
- Rooduijn, Matthijs. “The Rise of the Populist Radical Right in Western Europe.” *European View* 14, no. 1 (June 2015): 3–11. <https://doi.org/10.1007/s12290-015-0347-5>.
- Salzborn, Samuel. “Antisemitism in the ‘Alternative for Germany’ Party.” *German Politics and Society* 36, no. 3 (September 1, 2018): 74–93. <https://doi.org/10.3167/gps.2018.360304>.
- Sauer, Birgit. “Authoritarian Right-Wing Populism as Masculinist Identity Politics: The Role of Effects.” In *Right-Wing Populism and Gender: European Perspectives and Beyond*, Bielefeld, 23–39. 2020, n.d.
- Schellenberg, Britta. “Developments within the Radical Right in Germany: Discourses, Attitudes and Actors Britta.” In *Right-Wing Populism in Europe Politics and Discourse*, 149–62. Bloomsbury Academic, 2013.
- Siri, Jasmin. “Geschlechterpolitische Positionen der Partei Alternative für Deutschland.” In *Die*

- Alternative für Deutschland*, edited by Alexander Häusler, 69–80. Wiesbaden: Springer Fachmedien Wiesbaden, 2016. https://doi.org/10.1007/978-3-658-10638-6_6.
- . “The Alternative for Germany after the 2017 Election.” *German Politics* 27, no. 1 (January 2, 2018): 141–45. <https://doi.org/10.1080/09644008.2018.1445724>.
- Sola, Alessandro. “The 2015 Refugee Crisis in Germany: Concerns about Immigration and Populism,” ubat 2018. <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/178208/1/101989122X.pdf>.
- Spierings, Niels, Andrej Zaslove, Liza M. Mügge, and Sarah L. De Lange. “Gender and Populist Radical-Right Politics: An Introduction.” *Patterns of Prejudice* 49, no. 1–2 (March 15, 2015): 3–15. <https://doi.org/10.1080/0031322X.2015.1023642>.
- Stabenow, Michael. “Kampfansage Der Rechtsfraktion.” *FAZ-Net*, haziran 2019. <https://www.faz.net/aktuell/politik/inland/im-eu-parlament-rechtsfraktion-startet-mit-kampfansage-16234969.html>.
- Steffen, Tilman. “Provozieren, Relativieren, Dementieren.” *Zeit Online*, May 31, 2016. <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2016-05/afd-jerome-boateng-alexander-gauland-frauke-petry-medien-bjoern-hoecke>.
- Taguieff, Pierre-André. *The Force of Prejudice: On Racism and Its Doubles*. Edited by Hassan Melehy. Contradictions, Volume 13. Minneapolis, Minn: University of Minnesota Press, 2001.
- “The Overton Window.” Accessed November 25, 2024. <https://www.mackinac.org/OvertonWindow>.
- Wildt, Michael. *Volk, Volksgemeinschaft, AfD*. 1. Auflage. Kleine Reihe. Hamburg: Hamburger Edition, 2017.

Toplumsal Hareketler Üzerine Düşünmek

Hasan YENİÇIRAK¹

21.yüzyılın ilk çeyreğine baktığımızda toplumsal hareket dalgasına şahit ol-maktayız. 2001’de Brezilya’da meydana gelen eylemler, 2010’da Yunanistan’da ortaya çıkan isyanlar, Wall Street, Gezi Parkı, Arap Baharı, Black Lives Matter hareketi ve bu zaman diliminde ismini burada zikretmediğim pek çok toplumsal hareket gerçekleşmiştir. Bütün bu süreçte, mevcut toplumsal sorunların üstesinden gelmek için insanlar, iki yüzyıldır olduğu gibi, son çare olarak toplumsal harekete başvurmuşlardır. Bu mücadele ise bazen devrim ve isyan gibi farklı kavramlarla da adlandırılmıştır. Bu da toplumsal hareketler üzerine yeniden düşün-meyi elzem hale getirmektedir. Toplumsal hareket dediğimiz şey nedir? Nelere toplumsal hareket diyeceğiz?

Toplumsal hareketlerin ne’liğine yönelik bu düşünsel çaba kaçınılmaz olarak toplumsal hareketlerin tarihsel bir incelemesini gerektirmektedir. Böyle bir in-celeme toplumsal hareketlerin modern dönemde nasıl ortaya çıktığına ve günü-müze gelinceye değin nasıl bir değişim geçirdiğine dair bir açıklama sunacaktır. Toplumsal hareketlerin ne’liği üzerine bu inceleme aynı zamanda, literatürdeki bir tartışmaya da temas etmesi açısından önemlidir. Toplumsal hareketler litera-türüne baktığımızda “eski toplumsal hareketler” ile “yeni toplumsal hareketler” kavramlarına başvurulduğunu ve bu hareketlerin genelde kopuş teorisi eksenin-de incelendiğini görmekteyiz. Ancak, eğer toplumsal hareketler yukarıda da be-lirtildiği üzere insanların, mevcut toplumsal problemlerin üstesinden gelmenin bir yolu ise kopuş teorisi ne kadar geçerlidir? Özellikle de postmodernitenin, modernite projesinin bir üst safhası olduğunu düşündüğümüzde, ileri sürülen kopuş teorisini tartışmaya açmak elzem hale gelmektedir.

¹ Doç. Dr., Kırklareli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, hasanyenicirak@klu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8769-6669

örgütlenerek direndiler. Birlik içerisinde örgütlenen çokluk, günümüz toplumsal hareketlerin aktörüdür (Hardt ve Negri, 2012, s. 387) ve bu da meydan hareketlerini “yeni” kılan en önemli niteliklerden biridir.

Meydan hareketleri ile yeni toplumsal hareketler arasında gördüğümüz bu ilişkiyi, aynı zamanda meydan hareketleri ile eski toplumsal hareketler arasında da görmekteyiz. Meydan hareketleri ile eski toplumsal hareketler arasında da önemli benzerlikler vardır. Özen’in (2015, s. 17) de ifade ettiği gibi, iki tür de toplumsal alanı ikiye bölen bir çatışma ekseninde ortaya çıkmışlardır. Eski toplumsal hareketler, yukarıda da belirtildiği gibi, ekonomik ve siyasi ilgilerle doğmuştur. Meydan hareketleri de ekonomik ve siyasi statüko ile ilgili derin bir toplumsal memnuniyetsizlikten doğmuştur bu yüzden meydan hareketleri ile eski toplumsal hareketler arasında önemli bir benzerlik vardır. Ancak, bu benzerliğin yanında çok önemli farklılıklar da bulunmaktadır. Bu farklılık özellikle amaç noktasında ortaya çıkmaktadır. Eski toplumsal hareketlerde aktörün amacı iktidarı indirip yeni bir toplum oluşturmaktır ancak meydan hareketlerinde aktör mevcut iktidara karşı olmasına rağmen, bu iktidarı ele geçirme gibi bir amaca sahip olmamıştır (Özen, 2015, s. 18). Bu yüzden, meydan hareketleri ile hem yeni toplumsal hareketler arasında hem de eski toplumsal hareketler arasında önemli benzerliklerin olduğu gibi önemli farklılıkların da bulunduğunu söyleyebiliriz, ki bu da bize toplumsal hareketlerdeki değişimin “süreklilik içerisinde değişim” olduğunu gösterir.

KAYNAKLAR

- Alagöz, M. (2005). *İdeolojik Aklın Serüveni: 1970-1980 Arası Türkiye “Sol” Hareketine Kavramsal Bir Bakış*. Babil Yayınları.
- Arrighi, G., Hopkins K. T., & Wallerstein I. (2004). *Sistem Karşıtı Hareketler*, (Çev. C. Kanat, B. Somay, S. Sökmen), Metis Yayınları.
- Arslan, H. (2012). *Jöntürkler, Jönkürtler, Muhafazakârlar*, Paradigma Yayıncılık.
- Buechler, S. M. (1995). New Social Movement Theories. *Sociological Quarterly*, 36(3), 441-464.
- Calhoun, C. (1993). “New Social Movements” of the Early Nineteenth Century. *Social Science History*, 17(3), 385-427.
- Coşkun, M. K. (2020). *Demokrasi Teorileri ve Toplumsal Hareketler*. Dipnot Yayınlar (2.Baskı)
- Çayır, K. (2016). Toplumsal Sahnenin Yeni Aktörleri: Yeni Sosyal Hareketler. K. Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler*, (s. 13-33). Kaknüs Yayınları (2. Baskı).
- Çetinkaya, Y. D. (2015). Tarih ve Kuram Arasında Toplumsal Hareketler. Y. D. Çetinkaya (Der.) *Toplumsal Hareketler: Tarih, Teori ve Deneyim*, (s. 25-71,) İletişim Yayınları (3. Baskı).
- Çoban, B. (2009). Yeni Toplumsal Hareketler, Sınıf Mücadelesi ve Ütopya. B. Çoban (Haz.), *Yeni Toplumsal Hareketler: Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*, (s. 9-41), Kalkedon Yayınları.

- D'anieri, P., Claire, E., & Elizabeth, K. (1990). New Social Movements in Historical Perspective. *Comparative Politics*, 22(4), 445-458.
- Davies, T., Ryan, H. E., & Peña, A. M. (2016). Protest, Social Movements and Global Democracy since 2011: New Perspectives. T. Davies, H. E. Ryan & A. M. Peña (Eds). *Protest, Social Movements and Global Democracy Since 2011: New Perspectives* (s. 1-29), Emerald Group Publishing Limited.
- Della Porta, D. (2016). The Global Justice Movement: An Introduction. D. Della Porta (Ed.), *The Global Justice Movement*, (s. 1-28), Paradigm Publishers.
- Demiroğlu, E. T. (2014). Yeni Toplumsal Hareketler: Bir Literatür Taraması. *Marmara Üniversitesi Siyasi Bilimler Dergisi*, 2(1), 133-144
- Önder, T. (2003). *Ekoloji, Toplum ve Siyaset*. Odan Yayınları.
- Hardt, M., & Negri, A. (2011). *Çokluk: İmparatorluk Çağında Savaş ve Demokrasi*. (Çev. B. Yıldırım), Ayrıntı Yayınları (2. Baskı).
- Hardt, M., & Negri, A. (2012). *İmparatorluk*. (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları (7. Basım).
- İçli, G. (2015). Yeni Toplumsal Hareket Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *Turkish Studies*, 10(14), 415-432.
- Kant, I. (2015). Aydınlanma Nedir? Sorusuna Yanıt. N. Bozkurt (Der), *Immanuel Kant: Seçilmiş Yazılar*, Remzi Kitabevi.
- Laclau, E., & Mouffe, C. (2012). *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*. (Çev. A. Kardam). İletişim Yayınları (2. Baskı).
- Lelandis, G. E. (2009). Sosyal Hareket Teorileri ve Küreselleşme. B. Çoban (Haz.), *Yeni Toplumsal Hareketler: Küreselleşme Çağında Toplumsal Muhalefet*, (s. 63-90), Kalkedon Yayınları.
- Marcuse, H. (1991). *Karşıdevrim ve Başkaldırı*. (Çev. G. Koca, V. Ersoy), Ara Yayıncılık.
- Marx, K., & Engels, F. (2013). *Komünist Manifesto*, (Çev. C. Üster ve N. Deriş), Can Yayınları (12. Baskı).
- Melucci, A. (2016). Çağdaş Hareketlerin Sembolik Meydan Okuması. K. Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler*, (s. 81-107). Kaknüs Yayınları (2. Baskı).
- Nisbet, R. (1953). *Community & Power*, Oxford University Press.
- Offe, C. (2016). Yeni Sosyal Hareketler: Kurumsal Politikanın Sınırlarının Zorlanması. K. Çayır (Ed.), *Yeni Sosyal Hareketler*, (s. 53-79). Kaknüs Yayınları (2. Baskı).
- Özen, H. (2015). Meydan Hareketleri ve 'Eski' ve 'Yeni' Toplumsal Hareketler. *Mülkiye Dergisi*, 39(2), 11-40.
- Smith, J. (2008). *Social Movements for Global Democracy*, The Johns Hopkins University Press.
- Tatar, T. (2013). Yeni Toplumsal Hareketler ve Küresel Projeler. *Ortadoğu Analiz*, 5(57), 10-19.
- Tilly, C. (1978). *From Mobilization to Revolution*. Random House.
- Tilly, C., E. Castaneda, & L. J. Wood. (2002). *Toplumsal Hareketler 1768-2018* (Çev. O. Düz). Alfa Araştırma.
- Touraine, A. (2022a). *Eşitliklerimiz ve Farklılıklarımızla Birlikte Yaşayabilecek miyiz?* (Çev. O. Kunal), Yapı Kredi Yayınları (6. Baskı).
- Touraine, A. (2022b). *Bugünün Dünyasını Anlamak İçin Yeni Bir Paradigma*. (Çev. O. Kunal), Yapı Kredi Yayınları (3. Baskı).
- Touraine, A. (2023). *Modernliğin Eleştirisi*. (Çev. H. Uğur Tanrıöver), Yapı Kredi Yayınları (12. Baskı).
- Touraine, A. (2002). The Importance of Social Movements. *Social Movement Studies*, 1(1), 89-95.
- Yeniçırak, H. (2024). *Fransız Devrimi, İlerleme ve Gelenek: Devrime Reaksiyon Olarak Sosyoloji*, Kadim Yayınları (2. Basım)

BÖLÜM 10

Bedenin Toplumsallaşması: Foucault ve Biyoktidar

Fusun KÖKALAN ÇİMRİN¹

GİRİŞ

“İktidarı kral olmaksızın düşünmek” gerektiğini savunan Michel Foucault’nun biyopolitika kavramı kendisinden sonra gelen pek çok düşünüre ilham veren oldukça karmaşık bir düşünce sistematiğidir. Egemen güç olarak geleneksel devlet iktidarını ele alan klasik görüşe karşın Foucault, iktidar korelasyonu bağlamında tözden uzak ilişkiyel bir ağa gönderme yapar. İşte bu sebeple de elinizdeki bu çalışmanın temel amacı, genel olarak iktidar ve biyopolitika kavramlarından yola çıkarak Foucault’nun biyopolitika kavramına odaklanmaktadır. Çalışmanın kapsam ve sınırlarını 1970’lerden sonra büyük bir ilgi gören Foucault biyopolitika külliyatı oluşturmaktadır. Yaşatmak ya da ölüme bırakmak şeklinde işleyen biyopolitika, Foucault’ya göre hem olumlu hem de olumsuz bir değere sahiptir. Çağdaş toplumlarda biyopolitika yaşamın hem devlet hem de devlet dışı yönetimi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Agamben, Esposito, M. Hardt, Arendt ve A. Negri gibi biyopolitika konusunda çalışan diğer düşünörlere hem öncülük etmiş olan hem de onlardan farklı olarak biyopolitikanın üretici kapasitesi üzerinde vurgu yapan Foucault’nun görüşlerinin ana eksenlerini ele almak esastır

1970’li yılların kuramsal ve analitik doğurganlık döneminde gündeme gelmeye başlayan biyopolitika kavramı, belirsiz sınırlar ve itilafly eksenler içermiş olması bakımından oldukça tartışmalıdır. Okuduklarımız ile zihnimizde canlanan kavram, bizleri oldukça zorlar. Bir yandan hem biyopolitika üzerine çalışan düşünörlerin birbirlerinden farklı açılımları diğer yandan da tek bir yaklaşım

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, fusun.kokalan@deu.edu.tr, ORCID iD:0000-0002-1832-5781

ra karşın böylesi bir tartışmayı çok güçlendirmez. Son olarak da biyopolitika kavramı ile toplumsal düzenlemenin liberal örgütlenmesi arasında güçlü bir bağ kurarak açıklama yapar.

Foucault'nun bir ideoloji unsuru olarak liberalizmi, biyopolitikanın genel çerçevesi olarak kavraması söz konusudur (Mills, 2021). Biyopolitikanın sorunlarını liberalizmden ayrı değerlendirilemeyeceğini savunur (Foucault, 2019a). Çünkü liberal ideoloji, birey ve nüfusları yönetmek üzere çeşitli güvenlik teknolojilerine sahiptir. Buradan liberalizmin biyopolitikayı anlama projesi için ayrıcalıklı bir analiz nesnesi olduğunu anlayabiliriz.

Foucault'nun kuramında kafaları karıştıran diğer bir muğlaklık ise biyopolitika ve biyoktidar kavramlarının kullanımına ilişkindir. Foucault yazılarında biyopolitika kavramını tek başına kullanmaz. Çoğu zaman biyoktidar ve biyopolitika net bir ayırım yapılmaksızın bir arada kullanılmıştır. Biyopolitikanın ana unsurları olan doğum oranı, yaşam süresi gibi istatistiki değerler aynı zamanda biyoktidarın hedefi olarak da tanımlanır. Doğrudan nüfus ile ilgilenen biyopolitika hem siyaset hem de bilimin merkezi sorunu olarak iktidar ile ilişkilendirilmiştir. Böylece Foucault biyoktidora gönderme yaparak, bilim ve iktidar arasında bağ kurar (2019d). Biyoktidar da pek çok kez biyopolitika olarak atfettiği bir iktidar teknolojisi olarak ele alır. Biyoktidar kavramının bu sebeple Foucault'nun eserlerine yansıyan biyopolitika kavramının erken bir versiyonu olarak kabul edilmesi mümkündür. Ancak en genel anlamı ile Foucault'nun biyoktidar için yaşamı yöneten iktidar kavramsallaştırmasını kullandığını belirtmek gerekir. O halde biyopolitikayı biyotarih ile sonuçlanan olaylar ve süreçler yaratmak üzere biyoktidar hareketine geçirme sanatı olarak tanımladığını söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR

- Deleuze, G., (2006). Foucault'un Bir Portresi. (Çev: İnci Uysal). *Müzakereler*. Norgunk.
- Esposito, R., (2008). *Bios: Biopolitics and Philosophy*. University of Minneapolis Press.
- Foucault, M., (2019d). *Bilginin Arkeolojisi*. (Çev: Veli Urhan). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M., (1979). *Discipline and Punish*. (Çev: Alan Sheridan). Vintage.
- Foucault, M., (1988). *Cinselliğin Tarihi 2*. (Çev: Hülya Tufan). Afa Yayınları.
- Foucault, M., (1994). *Cinselliğin Tarihi 3*. (Çev: Hülya Tufan). Afa Yayınları.
- Foucault, M., (2000). *The Birth of Social Medicine Power*. Ed: J.D. Faubion (Trans: Robert Hurley). The New Press.
- Foucault, M., (2005a). *Özne ve İktidar-Seçme Yazılar2*. (Çev: Işık Ergüden-Osman Akınhay). Ayrıntı Yayınları.

- Foucault, M., (2005b). M. Foucault'un Oyunu. *Entelektüelin Siyasi İşlevi*. (Çev. Osman Akınhay). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M., (2007a). *Cinselliğin Tarihi I*. (Çev: Hülya Uğur Tanrıver). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M., (2007b). Timarhaneler, Cinsellik, Hapishaneler. *İktidarın Gözü*. (Çev: Işık Ergüden). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M., (2019a.) *Biyopolitikanın Doğuşu*. (Çev: Alican Tayla). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Foucault, M., (2019b). *Büyük Kapatılma*. (Çev: Işık Ergüden & Ferda Keskin). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M., (2019c). *Hapishanenin Doğuşu*. (Çev: Mehmet Ali Kılıçbay). İmge Yayınları.
- Foucault, M., (2021). *Toplumunu Savunmak Gerekir*. (Çev: Şehsuvar Aktaş). Yapı Kredi Yayınları
- Kartal, O., (2017). Giriş: Biyopolitikanın İzni Felsefe Tarihinde Sürmek. O. Kartal (Ed.), *Biyopolitika- Platon'dan Arendt'a Biyopolitikanın Felsefi Kökenleri*. Notabene Yayınları.
- Kartal, O., (2021). Yaşam ve Ölüm Arasında Biyopolitik Tezahürler. O. Kartal (Ed.), *Biyopolitika-Biyoiktidarın Suretleri. Yaşam İpotek Altında Cilt 2*. Notabene Yayınları
- Koyuncu, E., (2021). Foucault'nun Siyaset Felsefesinde Biyoiktidarın Doğuşu. . O. Kartal (Ed.), *Biyopolitika- Foucault'dan Günümüze Biyopolitikanın İzdüşümü. Cilt:2*. Notabene Yayınları
- Lemke, T. (2015). *Foucault, Yönetimsellik ve Devlet*. (Çev: Utku Özmakas). Pharmakaon.
- Lemke, T., (2016). *Politik Aklın Eleştirisi-Foucault'nun Modern Yönetimsellik Çözümlemesi*. (Çev: Özge Karlık). Phoenix.
- Lemke, T., (2017). *Biyopolitika*. (Çev: Utku Özmakas). İletişim Yayınları.
- Megill, A., (2021). *Aşırılığın Peygamberleri- Nietzsche, Heidegger, Foucault, Derrida*. (Çev: Tuncay Birkan). Metis Yayınları.
- Mills, C. (2021). *Biyopolitika-Düşünürler ve Temalar*. (Çev: Mert Korbay). Notabene.
- Özmakas, U., (2012). Foucault: İktidardan Biyoiktidara. *Cogito:(70-71)*. Yapı Kredi Yayınları.

Siyaset Sosyolojisi Açısından Yeni Siyaset: Dijitalleşen -İnteraktif- Demokrasi ve Yetkin Yurttaşlar

Turgut GÜMÜŞOĞLU¹

GİRİŞ

Bu yazının konusu başlıktan da anlaşılacağı üzere siyaset sosyoloji açısından yeniye dair tartışma konularını ve özelden de demokrasiyi ele almaktadır. Bu tartışmalı başlıktan hareketle Schumpeter'in *Yeni siyaset kuramı*'ndan (Schumpeter, 2020) bahsedeli yarım asırı çoktan geçtiğini düşünürsek, bizi tekrar sosyolojiye ait terimler olan değişme- gelişme- ilerleme kavramları üzerine düşünmeye sevk edecektir.

İkinci dünya savaşının ardından 1960'lı yıllara gelindiğinde siyasetteki insan ve toplum faktörü keşfedilmiş ve bu konulardaki kuramsal çalışmalar hız kazanmıştır. Özellikle siyasal alandaki toplumsal değişkenler bağlamında, siyaset ile sosyoloji arasındaki döngüsel dinamiğe vurgu yapılmıştır (Lipset, 2023; Sartori, 2014; Dahl, 1997; Raterger, 2009; vd.). Siyaset ve iktidar yapısını toplum merkezli bakış açısı ile değerlendirmek siyaset sosyolojisinin çıkış noktasını oluşturmaktadır (Bottomore, 2022). Hatta Duverger siyaseti, siyaset sosyoloji olarak anlamamız gerektiğinin önemini vurgulamıştır. (Duverger, 1996). Bunun altında yatan fikir siyaset alanı olarak görülen sistemler bütünü toplumsal alanda kurularak anlam bulması ve bu bakımdan önem arzemesidir. Nasıl sosyolojiden bağımsız bir siyaseti, yöneten- yönetilen ilişkiler ağını düşünemiyorsak, siyasal alanın hegomonik yaptırım gücünü de göz ardı edemeyiz. Siyasetçi ve bürokratların iktidarı kullanma erki olarak günümüzde ne kadar ileri gidebileceklerini ve neler yapabileceklerini gündelik hayatın sürekli değişen ve çelişen siyasal

¹ Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, turgut.gumusoglu@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5018-9508

KAYNAKLAR

- Bacon, F. (2013). *Novum Organum Scientiarum* (1620), Grosse Erneuerung der Wissenschaften, Holzinger.
- Bottomore, T. (2022). *Siyaset Sosyolojisi, İletişim*, İstanbul.
- Baudrillard, J. (1998). *Simülarklar ve simülasyon*, Dokuz Eylül Yayınları, İzmir.
- Bauman, Z. (2005). *Liquid Life*, Polity Press.
- Bauman, Z. (2020). *Postmodern etik, Ayrıntı yayınları*, İstanbul.
- Belek, İ. (1999). *Postkapitalist Paradigmalar*, Sorun Yayınları, İstanbul.
- Ceylan, Y. Ç. (2024). *Jean Baudrillard ve Hipergerçeklik*, Urzeni Yayıncılık.
- Dahlgren, P. (2015). The Internet as a Civic Space. Stephen Coleman ve Deen Freelon (Ed.), In: *Handbook of Digital Politics* (17-34), Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Dahl, R. (1963). *Modern Political Analysis*, Englewood Clift, Prentice-Hall.
- Dahl, R. (1997). *Demokrasi ve Eleştirileri*, Yetkin Yayınları, Ankara.
- Dahl, R. A. (1971). *Polyarchy: Participation and opposition*, Yale University Press, New Haven.
- Democracy index (2023). https://ourworldindata-org.translate.google/grapher/democracy-index-eiu?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=tr&_x_tr_hl=tr&_x_tr_pto=tc.
- Duverger, M. (1996). *Siyaset Sosyolojisi, Varlık yayınları*, İstanbul.
- Castells, M. (2008). *Ağ Toplumunun Yükselişi Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür 1. Cilt*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Collins, R.; Makowsky, M. (2014). *Toplumun keşfi*, Nobel.
- Council of Europe (2008). *E-Democracy: Who dares? Forum for the Future of Democracy 2008 Session*. Madrid, Spain Directorate General of Democracy and Political Affairs.
- Clift, S. L. (2004). *E-government and democracy representation and citizen engagement in the information age*. Publicus.net. <https://www.publicus.net/articles/cliftegovdemocracy.pdf>.
- Czerwick, E. (2008). *Systemtheorie der Demokratie: Begriffe und Strukturen im Werk Luhmanns*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden.
- Fenton, N. (2018). Fake democracy: The limits of public sphere theory, *Journal of the European Institute for Communication and Culture*, 25(1-2), 28-34.
- Foucault, M. (2021). *Özne ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Fuchs, C. (2021). *The Digital Commons and the Digital Public Sphere: How to Advance Digital Democracy Today*, 16(1). s. 9-26.
- Gerbaudo, P. (2019). *The Digital Party: Political Organisation and Online Democracy*, Pluto Press, London.
- Gümüšoğlu, T. (2019) *Democracy, Rationalism, and Popper*, *Doshisha Global and Regional Studies Review*, 12, (1 – 26), Kyoto.
- Gümüšoğlu, T. (2023) *Sosyal Bir Kuram Olarak Demokrasi: Yönetilenler Alanı ve İnteraktif Demokrasi*, *USE, Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Dergisi*, sayı 5, 2, (241-280).
- Gökçe, O. ve Örselli, E. (2012) *E-Demokrasi Vatandaşların Siyasete İlgilerinin ve Katılımlarının Arttırılmasının Bir Aracı Mı?*, *E-Devlet, Kamu Yönetimi ve Teknoloji İlişkisinde Güncel Gelişmeler*, (Ed. M. Zahid Sobacı ve Mete Yıldız), 39-64, Nobel Yayınevi, Ankara.
- Habermas, J. (1973). *Kultur und Kritik, Verstreute Aufsätze*, Suhrkamp, Frankfurt am Main.
- Habermas, J. (1994) *Modernlik: Tamamlanmamış Bir Proje*, (Der.: Necmi Zeka) *Postmodernizm içinde: Kıyı Yayınları*, İstanbul.
- Habermas, J. (1996). *Demokratik Anayasal Devlette Tanınma Savaşımı*, (Haz: Charles Taylor-Amy Gutman), *Çokkültürcülük içinde*, YKY, İstanbul.
- Habermas, J. (2001). *İletişimsel Eylem Kuramı*, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Habermas, J. (2022). *Kamusalığın Yeni Bir Yapısal Dönüşümü ve Müzakereci Demokrasi*, *İletişim, İstanbul*.

- Habermas, J. (1999), Demokrasinin Üç Normatif Modeli (ed.) S. Benhabib, içinde: Demokrasi ve farklılık Siyasal Düzenin Sınırlarının Tartışmaya Açılması, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi Yayınları, İstanbul.
- Hague, B. N. & Loader, B. D. (Eds.). (2005), Digital Democracy, Discourse and Decision Making in the Information Age, UK: Routledge, London.
- Han, B. C. (2022). Enfokrası: Dijitalleşme ve Demokrasinin Krizi. Ketebe Yanınevi.
- Hobbes, T. (2017). De cive / Vom Bürger, Lateinisch/Deutsch, (Hsg. Isabella Zühlke, Andree Hahmann und Dieter Hüning), Andree Hahmann (Übrs.), Reclams, Ditzingen.
- Hindman, M. (2009). The Myth of Digital Democracy, Princeton University Press, Princeton.
- Humboldt, W. (2016). Ideen zu einem Versuch, die Grenzen der Wirksamkeit des Staats zu bestimmen. Edition Holzinger Taschenbuch.
- Kant, I. (2017). Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung? Dearbooks.
- Kant, I. (2002). Kritik der reinen Vernunft, 2 Bde, Suhrkamp Verlag.
- Kant, I. (2011). Zum Ewigen Frieden, (Ed.) Höffe, O., Akademie Verlag.
- Karakulakoğlu, S. E. (2020). Dijital Toplum: Kavram, Kuram ve Yöntem, Nobel, Ankara.
- Kızılçelik, S. (2016). Sosyoloji Tarihi- 3: Saint-Simon, Comte, Spencer, Le Play ve Tocqueville'nin Sosyal Teorileri: Saint-Simon, Comte, Spencer, Le Play ve Tocqueville'nin Sosyal Teorileri. ANI.
- Kissler, L. (2007). Politische Soziologie, Grundlagen einer Demokratiwissenschaft, UVK, Konstanz.
- Kojeve, A. (2000). Hegel Felsefesine Giriş, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Kuçuradı, İ. (1997). Yirmibirinci Yüzyılın Eşiğinde Demokrasi Kavramı ve Sorunları. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cumhuriyetimizin 75. Yılı Özel Sayısı.
- Kumar, K. (2010). Sanayi Sonrası Toplumdan Post-modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları, Dost Kitabevi, İstanbul.
- Laclau, E.; Mouffe, C. (2008). Hegemonya ve Sosyalist Strateji, Birikim Yayınları, İstanbul.
- Latorre, D. (2011). Digital placemaking, authentic civic engagement. The Project for the Public Spaces, <https://www.pps.org/article/digital-placemaking-authentic-civic-engagement>.
- Lipset, S. M. (2023) Political Man: the Social Bases of Politics, Legare Street Press.
- Luhmann, N. (2017) Systemtheorie der Gesellschaft, Suhrkamp Verlag.
- Lutz, B., Toit, P., (2014), Defining Democracy in a Digital Age: Political Support on Social Media, Palgrave Macmillan.
- Macintosh, A. (2004, January). *Characterizing e-participation in policy-making*. 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, <https://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/1265300>.
- Mcluhan, M.; Fiore, Q. (2012). Medya Mesajı, Medya Masajdır Mcluhan'ın İzinde Medyayı Anlama Kılavuzu. (Der. Jerome Agel), Mediacat Kitapları.
- Mills, J. S. (2023). On Liberty, Kırmızı Ada Yayınları.
- Mouffe, C. (2000). Radikal Demokrasi: Modern mi, Postmodern mi? Modernite Versus Postmodernite içinde: (297-314), Vadi Yay, Ankara
- Mouffe, C. (2015) Dünyayı Politik Düşünmek: Agonistik Siyaset, İletişim Yayınları.
- Mouffe, C. (2015) Demokratik Paradoks, Epos Yayınları.
- Naulin, S.; Jourdain, A. (2016) Pierre Bourdieu'nün Kuramı ve Sosyolojik Kullanımları, İletişim.
- Özgöker, U.; Mert, E. (2018). Teknoloji ile gerçeğe dönüşen hayal. Doğrudan demokrasi, Nobel, Ankara.
- Peters, J.; Abud, M. (2009). E-Consultation: Enabling Democracy Between Elections, *IRPP Choices*, Vol: 15, No: 1, January-2009, 4-5.
- Platon. (2019). Devlet. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Popper, K. R. (1984). Logik der Forschung. 8. verb. u. (verm. Aufl. 1984), Tübingen.

- Popper, K. R. (2015). Die Anfänge des Rationalismus, 1958, In: Karl Popper Lesebuch, (Hsg., D. Miller, Mohr Siebeck) 4-11, UTB, Tübingen.
- Popper, K. R. (1977). *The Open Society and Its Enemies*, Vol. I The age of Plato, Routledge, London.
- Popper, K. R. (1977). *The Open Society and Its Enemies*, Vol. II The High Tide of Prophecy: Hegel, Marx, and the Aftermath, Routledge, London.
- Popper, K. R. (1997). *Auf der suche nach einer besseren Welt*, Pipper, München.
- Popper, K. R. (2005). *Alles Leben ist Problemlösen: Über Erkenntnis, Geschichte und Politik*, Popper, München.
- Popper, K. R. (2005). *The logic of scientific discovery*, Routledge, London.
- Platon. (2019). *Devlet, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları*, İstanbul.
- Przeworski, A. (1999). Minimalist conception of democracy: A defence. In: I. C. Shapiro, H. Gordon (Ed.), *Democracy's value*, 23-5, Cambridge University Press, Cambridge.
- Rattinger, H. (2009) *Einführung in die Politische Soziologie*, Lehrbuch Oldenbourg, München.
- Rescher, N. (1993). *Rationalität. Eine philosophische Untersuchung über das Wesen und die Begründung der Vernunft*, Würzburg.
- Rescher, N. (2006). *Studies in Philosophical Anthropology*, Collected Papers VII. Kap. 2: Risking Democracy. Frankfurt am Main.
- Rousseau J. J. (2011). *Toplum sözleşmesi*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sartori, G. (2014) *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Sentez Yayınları.
- Schumpeter, A. J. (2020). *Kapitalismus, Sozialismus und Demokratie*. UTB, Narr Francke Attempto Verlag, Tübingen.
- Simon, J., Bass, T., Boelman, V. (2017). *Digital Democracy: The tools transforming political engagement*, <https://www.nesta.org.uk/report/digital-democracy-the-tools-transforming-political-engagement/>. 20
- Stahl, B. C. (2005), *The Paradigm of E-Commerce in E-Government and E-Democracy* W. Huang, K. Siau ve K. K. Wei (Ed.), *Electronic Government Strategies and Implementation*, Hershey PA.; Idea Group Publishing.
- Taylor, G. (2020). *Karmaşıklik çağında iktidar, ideoloji ve kimlik*. Yeni siyasal sosyoloji, Nobel.
- Tilly, C. (2014). *Demokrasi*. Phoenix Yayınevi, Ankara.
- Touraine, A. (1995). *Critique of Modernity*. Blackwell.
- Touraine, A. (1997). *What is Democracy*. Avalon Publishing.
- Uçkan, Ö. (2003). Devlet, e-demokrasi ve e-yönetişim modeli: Bir ilkesel öncelik olarak bilgiye erişim özgürlüğü, *Aylık Strateji ve Analiz E-Dergisi*, 5, 1-19.
- Van Dijk, J., (2012). Digital democracy: Vision and reality. *Innovation and the Public Sector*, Vol: 19, 49-62.
- Vaccari, C. (2017). Online Mobilization in Comparative Perspective: Digital Appeals and Political Engagement in Germany, Italy, and the United Kingdom, *Political Communication*, 34:1, 69-88, DOI: 10.1080/10584609.2016.1201558.
- Yıldırım, M. (2015). *E-devlet ve yurttaş odaklı kamu yönetimi*, Nobel, Ankara.
- Yıldız, M.; Okur, M.R. (2019). *Bilgi toplumu ve e-devlet*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.